

Cahier nr. 5
van het Observatorium

**Geweld tegen politieambtenaren,
brandweerlieden en ambulanciers,
gemeenschapswachten en
parkwachters in het Brussels Gewest**

Veiligheidsgevoel en slachtofferschap

Auteur

Aline DISTEXHE

Coördinatie

Sophie CROISET

Directie van het Observatorium van safe.brussels

Christine ROUFFIN

Dankbetuiging

Onze dank gaat uit naar alle partners die aan deze analyse hebben bijgedragen door kwantitatieve en kwalitatieve informatie over dit onderwerp te verstrekken. Zonder hen zou dit cahier niet tot stand zijn kunnen komen:

- › De Brusselse politiezones,
- › De Brusselse gemeenten,
- › Leefmilieu Brussel,
- › De DBDMH.

Originele versie in het Frans

Cahier nr. 5
van het Observatorium

**Geweld tegen politieambtenaren,
brandweerlieden en ambulanciers,
gemeenschapswachten en
parkwachters in het Brussels Gewest**

Veiligheidsgevoel en slachtofferschap

Inhoudsopgave

Voorwoord	p. 4
Woord vooraf	p. 5
Inleiding	p. 6

KADER EN METHODOLOGIE

1 Afbakening van de studie	p. 10
1.1 Bestudeerde beroepen	p. 10
1.2 Onderzocht geweld	p. 10
1.3 Buiten beschouwing	p. 11
2 Methodologisch overzicht	p. 11
3 Gegevensverzameling	p. 12
3.1 Officiële statistieken	p. 12
3.2 Kwalitatieve interviews	p. 12
3.3 Zelf ingevulde vragenlijst	p. 13
3.3.1. Vragenlijst	p. 13
3.3.2. Steekproeftrekking	p. 15
3.3.3. Kenmerken van de respondenten	p. 15
4 Analyse van de gegevens	p. 19

VEILIGHEIDSGEVOEL EN SLACHTOFFERSCHAP bij politieambtenaren, brandweerlieden en ambulanciers, gemeenschapswachten en parkwachters in het Brussels Gewest

1	Veiligheidsgevoel	p. 22
1.1	Contact met de burger	p. 23
1.2	Het gevoel gerespecteerd te worden en het gevoel van onveiligheid	p. 24
1.2.1.	Volgens beroep	p. 24
1.2.2.	Volgens woonplaats	p. 24
1.2.3.	Volgens gender	p. 25
1.3	Gevolgen van de gezondheidscrisis	p. 26
1.3.1.	Impact van de gezondheidscrisis op het gevoel gerespecteerd te worden door de bevolking	p. 27
1.3.2.	Impact van de gezondheidscrisis op het onveiligheidsgevoel van de ambtenaren	p. 27
1.3.3.	Mening van ambtenaren over de impact van de gezondheidscrisis	p. 27
2	Risico van blootstelling aan geweld	p. 32
2.1	Individueel gepercipieerd risico op blootstelling aan geweld	p. 32
2.2	Vergelijkend gepercipieerd risico op blootstelling aan geweld voor elk beroep	p. 32
3	Zelfgerapporteerd slachtofferschap	p. 34
3.1	Slachtofferschap ten minste eenmaal per week afhankelijk van beroep	p. 35
3.2	Slachtofferschap ten minste eenmaal per maand afhankelijk van beroep	p. 36
3.3	Zelfgerapporteerd slachtofferschap afhankelijk van woonplaats en geslacht	p. 37
4	Conclusie	p. 38
	Lijst van figuren	p. 39
	Lijst van tabellen	p. 39
	Referenties	p. 40

Voorwoord

Met dit Cahier gewijd aan geweld tegen beroepen van algemeen belang in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, vat het Observatorium van safe.brussels een omvangrijke studie aan op basis van cijfermateriaal en op basis van getuigenissen verzameld via interviews en enquêtes bij de verschillende beroepen. De relatie tussen burgers en professionelen die in staat voor hun veiligheid (politie, brandweer, gemeenschapswachten, parkwachters) is soms heel positief maar kan ook moeilijk verlopen. Onbegrip, gebrek aan gebrek aan respect en verschillende vormen van verbaal of fysiek geweld kunnen zich voordoen. Deze analyse probeert deze fenomenen te begrijpen en te karakteriseren.

Het cahier wil de lezer informeren over het veiligheids-gevoel en het slachtofferschap bij de verschillende beroepen. Door de specificiteit van het geweld, van de context en de uitdagingen af te bakenen, bereidt dit Cahier ook de weg voor de implementatie van de aanbevelingen van 2021 van het Parlement van de Franstalige Brusselaars inzake de plaats van de burger bij preventie en crisisbeheer. Een van de voorgestelde oplossingen is het voeren van bewustmakingscampagnes en

het promoten van de beroepen bij het publiek. Daarnaast is het ook de bedoeling om alle belanghebbenden, namelijk de hulpdiensten, autoriteiten maar ook en vooral de burgers, rond de tafel te krijgen. Die laatste ambitie uit zich in 'BRU response', een label dat symbool staat voor een nieuwe participatieve dynamiek om de veiligheid in Brussel te versterken, en waarin inwoners hun plaats ten volle vinden. Tijdens een oefening in het Basilix Shopping Center op 19 maart 2023 konden een aantal burgers bijvoorbeeld samen met de hulpdiensten deelnemen aan een grootschalige test van de interventieprocedures.

Met dit in gedachten nodigen wij u uit om deze studie te ontdekken. Met hartelijke dank aan de partners die aan dit cahier hebben bijgedragen, evenals aan de medewerkers van safe.brussels, de analisten, de coördinatrice en de directrice van het Observatorium die de verschillende fasen van de studie tot aan de publicatie ervan hebben beheerd.

Sophie LAVAUX
Directrice-generaal van safe.brussels,
Hoge ambtenaar

Yves BASTAERTS
Adjunct-directeur-generaal van safe.brussels

Woord vooraf

De relatie tussen burgers en veiligheids- en preventieactoren is essentieel voor zowel het handhaven van de openbare orde en de bescherming van de fysieke integriteit van de ambtenaren en de bevolking, als voor de sociale cohesie. Mogelijke spanningen tussen burgers en ordehandhavers kunnen zich naargelang de context voordoen in diverse vormen. Ze worden vaak in de media belicht en worden veelvuldig opgevolgd en besproken binnen de instellingen. Dit heeft in december 2020 geleid tot de "Resolutie van het Brussels Hoofdstedelijk Parlement tot de verbetering van de relatie tussen burgers en ordediensten en tussen ordediensten en burgers".

In deze context en vanuit de ambitie om dit belangrijke maatschappelijke gegeven te analyseren, te beschrijven en op een wetenschappelijke wijze te objectiveren, heeft het Observatorium van safe.brussels zich verdiept in het geweld tegen mensen met een beroep van algemeen belang. Op basis van een transversale methodologie en rekening houdend met meerdere bronnen, werden in de studie verschillende veiligheidsberoepen opgenomen: politieambtenaren, brandweerlieden, gemeenschapswachten en parkwachters.

Dit omvangrijk onderzoek vindt hier zijn neerslag. De analyse illustreert de ontwikkeling van het Observatorium en zijn geschiktheid om grootschalig onderzoek te voeren, zo dicht mogelijk bij de actoren en hun bekommernissen, met een solide methodologie en op basis van zowel kwantitatieve als kwalitatieve gegevens. Uit de studie blijkt ook het belang van kwalitatieve bronnen voor een degelijk begrip van complexe sociale vraagstukken zoals deze. Er werd gepolst naar de bevindingen van de actoren. Deze input werd verwerkt en samengevat in een genuanceerde studie die interessante werkpistes oplevert op verschillende assen.

Ten slotte benadrukt dit werk de waarde van diepgaande studies met een langere looptijd. Deze vormen een aanzienlijke verrijking van de publieke kennis over veiligheids- en preventievraagstukken, naast de kortere en meer actualiteitsgebonden publicaties die het Observatorium recente ontwikkelde.

Veel leesplezier!

Christine ROUFFIN
Directrice van het Observatorium de safe.brussels

Sophie CROISET
Coördinator - *Security Image*

Inleiding

Geweld tegen politie- en hulpdiensten en spanningen tussen ordediensten en burgers duiken steeds weer op in het nieuws.¹ Zonder ver terug te gaan in de tijd, kunnen we bijvoorbeeld denken aan de dood van Adil tijdens een politieachtervolging op 10 april 2020 in Anderlecht. De "rellen"² die op dit overlijden volgden, brachten de Brusselse parlementsleden ertoe om in december 2020 een resolutie aan te nemen die erop gericht is de relatie tussen burgers en ordediensten (en vice versa) te verbeteren.³ Nog recenter denken we aan het tragisch overlijden van de politieagent Thomas Montjoie op 12 november 2022⁴.

Vanzelfsprekend wordt in ons land niet enkel het Brussels Gewest geconfronteerd met deze problematiek. We herinneren ons de "rellen" van de zomer 2022 in Oupeye ten gevolge van het overlijden van Domenico bij een politiecontrole⁵.

Binnen de context van de Brusselse parlementaire debatten in 2020 begon safe.brussels met een reflectie over enerzijds de relatie tussen politie en burgers⁶ en anderzijds het probleem van geweld tegen beroepen van algemeen belang. De hier gepresenteerde analyse is het resultaat van deze reflectie. In lijn met de methodologie van het Observatorium van safe.brussels⁷ werd gekozen voor een benadering waarbij de officiële cijfers over geregistreerde criminaliteit in perspectief worden geplaatst en meerdere gegevensbronnen worden gecombineerd.

Er werd gekozen om zowel de politie en de hulpdiensten (Dienst voor Brandweer en Dringende Medische Hulp – DBDMH) – die in de pers vaak worden genoemd als slachtoffers van geweld door burgers – onder de loep te nemen, alsook bepaalde gemeentelijke (gemeenschapswachten) en regionale (parkwachters) sociopreventieve ambtenaren onder de loep te nemen. Deze laatste twee categorieën ambtenaren zijn eveneens aanwezig in de openbare ruimte, staan in contact met de bevolking en opereren in uniform waardoor ze kunnen worden gelijkgesteld met een vorm van gezag.

Het Observatorium van safe.brussels stelt een brede kijk voor op het vraagstuk van de betrekkingen tussen burgers en verschillende soorten gezagsdragers, in plaats van een benadering die uitsluitend gericht is op het vraagstuk van de relatie tussen "jongeren en politie". Zo kunnen we het fenomeen van geweld waarmee de ambtenaren te maken krijgen in perspectief plaatsen, rekening houdend met de specifieke kenmerken van elke bestudeerde beroepsgroep en over een langere termijn.

De bestudeerde periode bestrijkt de jaren 2016–2021. Deze lange termijn maakt een aantal zaken duidelijk over de huidige situatie. We vermelden daarom ook meer recente gebeurtenissen die de media haalden, wanneer ze verband houden met een van de aspecten die uit de analyse van de verzamelde gegevens naar voren komen.

-
- 1 Zie bv. RTBF, *Des vidéos d'agressions de policiers partagées sur les réseaux sociaux à Bruxelles, «on nous attire dans des guet-apens»*, 14 juni 2022 (beschikbaar op: <https://www.rtbf.be/article/des-vidéos-d'agressions-de-policiers-partagées-sur-les-réseaux-sociaux-a-bruxelles-on-nous-attire-dans-des-guet-apens-11012186>); BX1, *Jette. Des guet-apens organisés pour attirer les pompiers, la police affirme que la situation est sous contrôle*, 29 juli 2022 (beschikbaar op: <https://bx1.be/communes/jette/jette-guet-apens-attirer-pompiers-police-contrôle/>); Le Soir, *Un urgentiste sur deux aurait été agressé l'an dernier*, 1 augustus 2022 (beschikbaar op: <https://www.lesoir.be/457411/article/2022-08-01/un-urgentiste-sur-deux-aurait-ete-agresse-lan-dernier>); La DH, *À coups de cocktails molotovs et jets de pavés, les pompiers ciblés dans les quartiers chauds : «Comme si on était associés à la police»*, 08 augustus 2022 (beschikbaar op: <https://www.dhnet.be/actu/belgique/2022/08/08/a-coups-de-cocktails-molotovs-et-jets-de-paves-les-pompiers-cibles-dans-les-quartiers-chauds-comme-si-on-etait-associes-a-la-police-JJ4QXAZXYBB4BHUGK4N6ZTCFWJ/>), enz.
 - 2 RTBF, *Émeutes à Anderlecht après la mort du jeune Adil : onze suspects interpellés*, 27 juni 2020 (beschikbaar op: <https://www.rtbf.be/article/emeutes-a-anderlecht-apres-la-mort-du-jeune-adil-onze-suspects-interpelles-10531148>).
 - 3 Resolutie van het Brussels Hoofdstedelijk Parlement tot de verbetering van de relatie tussen burgers en ordediensten en tussen ordediensten en burgers van 18 december 2020 (beschikbaar op: <http://weblex.irisnet.be/data/crb/doc/2020-21/140776/images.pdf>).
 - 4 Zie bv. RTBF, *Policier tué à Schaerbeek : l'auteur des coups de couteau inculpé d'assassinat dans un contexte terroriste*, 12 november 2022 (beschikbaar op: <https://www.rtbf.be/article/policier-tue-a-schaerbeek-lauteur-des-coups-de-couteau-inculpé-d'assassinat-et-de-tentative-d'assassinat-dans-un-contexte-terroriste-11103208>).
 - 5 Zie bv. RTBF, *Oupeye : des émeutes et une dizaine d'arrestations à la suite du décès d'un jeune homme*, 19 août 2023 (consultable sur : <https://www.rtbf.be/article/oupeye-des-emeutes-et-une-dizaine-d'arrestations-a-la-suite-du-deces-dun-jeune-homme-11242472>).
 - 6 In het bijzonder door de oprichting van een WG "burger-politie". Hierrin worden institutionele actoren (politie, lokale autoriteiten, maatschappelijk middenveld) samengebracht die trachten een antwoord te bieden op de verschillende problemen die in de resolutie worden aangekaart. Het gaat met name om de valorisatie van lokale praktijken die streven naar toenadering tussen politie en burgers.
 - 7 Observatory, *Methodologische gids van het Observatorium. Analyse en beeldvorming van fenomenen*, 2de editie, Brussel: safe.brussels, 2023 (beschikbaar op: <https://safe.brussels/fr/publications>).

Tot slot werden we in de bestudeerde periode geconfronteerd met de pandemie van COVID-19 (hierna "gezondheids crisis"), Dit had een grote impact op het werk van de in acht genomen beroepen en op de interacties met de burgers. Ook deze aspecten zijn opgenomen in de studie.

Voor deze studie werden statistieken verzameld bij verschillende actoren van de politie, brandweer, gemeenten (gemeenschapswachten) en regio's (parkwachters) – partners in de preventie- en veiligheidsketen. Daarnaast werden kwalitatieve interviews gehouden met leidinggevenden en werden ambtenaren op het terrein zelf bevroegd via een vragenlijst.

Dit werk vult de algemene kennis over het fenomeen geweld tegen ambtenaren in beroepen van algemeen belang aan, in het bijzonder over het geweld tegen de beroepen hier bestudeerd. Met welke vormen van geweld worden ordediensten in de openbare ruimte geconfronteerd? Hoe vaak? Onder welke omstandigheden? Wie zijn de daders? Welke veranderingen zien zij op middel-lange termijn? Wat zijn de gevolgen van de gezondheids crisis? Wat zijn verschillen en overeenkomsten tussen de ambte-naren van de vier betrokken beroepen, zowel qua perceptie alsook qua concrete ervaring? Dit zijn enkele van de vragen die aan de actoren werden voorgelegd, en die in deze analyse gedeeltelijk zullen worden beantwoord.

Dit cahier bestudeert voor de verschillende bestudeerde beroepen, transversaal en interdisciplinair, het veiligheidsgevoel van de actoren en de risico's die ze ervaren bij de uitoefening van hun functies. Enkele elementen met betrekking tot slachtofferschap worden eveneens behandeld op vergelijkende wijze voor de vier geselecteerde beroepen.

Kader en methodologie

In dit onderdeel zal de afbakening van de studie (bestudeerde beroepen en onderzocht geweld) worden gespecificeerd, zullen de gebruikte methodologie worden toegelicht evenals

de aangewende gegevensbronnen en hun beperkingen en afwijkingen.

1 Afbakening van de studie

1.1 Bestudeerde beroepen

Geweld door burgers kan gericht zijn tegen een veel breder spectrum van publieke actoren (bv. bus-/tram-/metro-/treinbestuurders, baliepersoneel in overheidsdiensten, enz.) of beroepen van algemeen belang (bv. personeel op spoedafdelingen van ziekenhuizen⁸ maar ook veel algemener beroepen in de gezondheidssector en het onderwijs).

De beroepen waarop deze analyse betrekking heeft, zijn: de operationele ambtenaren van de Dienst Brandweer en Dringende Medische Hulpverlening (DBDMH) van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG), de operationele politieambtenaren van de 6 Brusselse politiezones (PZ), de gemeenschapswachten (GW) van de 19 gemeenten van het BHG en de parkwachters van Leefmilieu Brussel.

De beroepen in deze studie hebben met elkaar gemeen dat ze zichtbaar, in uniform, aanwezig zijn in de openbare ruimte en dat ze regelmatig in contact staan met de bevolking. Hoewel hun functies en opdrachten sterk verschillen, representeren ze allemaal – in verschillende mate – een vorm van gezag voor de bevolking. Door ervaringen met geweld bij de

uitoefening van hun respectievelijke functies in perspectief te plaatsen, kan het probleem van "geweld tegen beroepen van algemeen belang" genuanceerder worden bekeken dan bij een eenzijdige benadering die uitsluitend gericht is op brandweerlieden en/of politie. De vier geselecteerde beroepen vormen ook een voldoende afgelijnde groep voor een diepgaande benadering, waarvoor we hier opteren. Dit als alternatief voor een meer oppervlakkige benadering van een bredere waaier aan actoren met nog meer uiteenlopende opdrachten, praktijken en ervaringen.

De term "geweld tegen beroepen van algemeen belang" wordt in deze studie soms gebruikt om veelvuldige herhaling van "politieambtenaren, brandweerlieden, gemeenschapswachten en parkwachters" te vermijden, en wordt dus niet opgevat in de zin van de politiestatistieken. De gelijknamige criminele figuur wordt daar inderdaad opgevat als "slagen en verwondingen" tegen een uitgebreider panel van actoren, te weten: "politieagenten, personeel openbaar vervoer, postbodes, dokters, leerkrachten,.... dit telkens tijdens de uitoefening van hun functie (zie ook COL 3/2008)".⁹

1.2 Onderzocht geweld

Over het begrip "geweld" en de definitie ervan kan lang worden gedebatteerd.¹⁰ De definitie van de WGO wordt vaak geciteerd, volgens dewelke geweld zou zijn: "het opzettelijk gebruik van fysieke kracht of macht, dreigend of daadwerkelijk, tegen zichzelf, een ander persoon of tegen een groep of gemeenschap, wat leidt of kan leiden tot lichamelijk of psychisch letsel, dood, onderontwikkeling of ontbering".¹¹

De definities van geweld tegen vertegenwoordigers van gezag variëren eveneens. In de criminaliteitsstatistieken van de politie bijvoorbeeld verwijst "geweld tegen beroepen van algemeen belang enkel naar "slagen en verwondingen", een vorm van fysiek geweld dus. Daartegenover staat dat in veel onderzoeken over geweld tegen agenten in een publieke functie, de definitie in een ruimere betekenis wordt begrepen, met naast fysiek geweld ook verbaal, psychologisch en

8 Waarvan 1 op 2 zegt in de afgelopen 12 maanden het slachtoffer te zijn geweest van fysieke agressie, volgens de resultaten van een begin 2022 gepubliceerde enquête van het VIAS-instituut. Zie Verwee I., Dormaels A., Vermeulen C., *Geweld tegen publieke dienstverleners. Geweld tegen ambulanciers, brandweerlui en werknemers op spoeddiensten in kaart gebracht*, Brussel: VIAS Institute, 2022. Rapport nr. 2022-R-01-NL, 2022 (beschikbaar op: <https://www.vias.be/publications/Geweld%20en%20agressie%20tegen%20publieke%20dienstverleners/Geweld%20en%20agressie%20tegen%20publieke%20dienstverleners.pdf>; zie ook: <https://www.vias.be/nl/newsroom/helpt-hulpverleners-werd-voorbij-jaar-slachtoffer-van-fysiek-geweld/>).

9 Federale Politie, *Definities van de criminele figuren en fenomenen*, 16 april 2018 (beschikbaar op: https://www.politie.be/statistieken/sites/statspol/files/statistics_files_upload/Criminalit%C3%A9%20-%20Criminaliteit/crimi_notes_nl/01_Verklaringsnota%27s/01_Hoe%20komen%20deze%20cijfers%20tot%20stand/definities_crim_fig_april_2018.pdf).

10 P. ex. : Michaud Y., "Définir la violence ?", in *Les Cahiers Dynamiques* 60, 2014/2, pp. 30-36.

11 OMS, *Rapport mondial sur la violence et la santé. Synthèse*, Genève, 2002, p. 3 (consultable sur: https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/67410/a77101_fre.pdf?sequence=1).

seksueel geweld¹². Dat is hier ook het geval. Alle daden van fysiek, verbaal, psychologisch en seksueel geweld en aanvallen op eigendommen waarbij geweld wordt gebruikt (beschadiging van voertuigen, gooien van voorwerpen, enz.)

worden in aanmerking genomen. Deze ruime betekenis werd gedeeld door de verschillende actoren ondervraagd betreffende dit onderwerp tijdens kwalitatieve interviews.

1.3 Buiten beschouwing

In deze studie wordt enkel het geweld dat tijdens de uitoefening van de functie plaatsvindt en door externe partijen wordt gepleegd in aanmerking genomen. Geweld gepleegd door collega's of binnen de professionele hiërarchie (bijvoorbeeld pesten op het werk of geweld gepleegd door collega's op de werkplek) valt buiten het bestek van de huidige studie.

van getuigen of om het even welke burger – maakt geen deel uit van de huidige analyse. Het zou echter interessant zijn om dit in een verdere studie te bekijken om een vollediger beeld van het probleem te krijgen. Strafrechtelijke gevolgen en dus het resultaat van juridische vervolging worden ook niet behandeld.

De studie richt zich op de percepties van de actoren in de bestudeerde beroepen. De gebruikte gegevensbronnen (zie hieronder) zijn afkomstig van deze actoren, wier uitspraken en gevoelens worden geanalyseerd en in perspectief geplaatst. Het standpunt van de geweldplegers (met name ten aanzien van de oorzaken van het geweld) – of meer in het algemeen

Geweld en misbruik gepleegd door overheidspersoneel, met name politieagenten¹³ en brandweerlieden,¹⁴ krijgt ook weerkerende aandacht in de media. Deze aspecten – die eveneens specifieke aandacht en een specifieke analyse verdienen – vallen buiten het bestek van deze studie.

2 Methodologisch overzicht

Deze studie maakt gebruik van zowel kwantitatieve als kwalitatieve methoden. Deze zijn, volgens de werkwijze van het Observatorium van safe.brussels¹⁵, gebaseerd op meerdere gegevensbronnen. De onderstaande tabel toont de beoogde methoden voor het verzamelen van gegevens.

Deze verschillende gegevensbronnen¹⁶ en hun beperkingen worden hieronder verder toegelicht.

TABEL 1: Beoogde methodologie voor de gegevensverzameling

	Partnerstatistieken	Semigestructureerde interviews	Zelf in te vullen semi-structureerde vragenlijst
Politiezones	<ul style="list-style-type: none"> • Criminaliteitsstatistieken van de politie (ANG) • Arbeidsongevallen (IDPBW van PZ) • Statistieken over verdachten (PZ) 	Operationeel coördinator en/of verantwoordelijke voor het interne beleid wat betreft geweld tegen politieambtenaren (ten minste 1 gesprek per politiezone)	Gericht aan alle personeelsleden in het operationele kader
DBDMH	Feiten van derden en arbeidsongevallen (IDPBW DBDMH)	Lid van het IDPBW (1) en operationeel coördinator (1)	Gericht aan al het operationele personeel

12 De categorieën van vormen van geweld kunnen tussen de onderzoeken verschillen. Zie bv. de classificatie die in Nederland gehanteerd wordt, waarbij onderscheid wordt gemaakt tussen verbale agressie, fysieke agressie, bedreiging/intimidatie, seksuele intimidatie en discriminatie (Abraham M., Flight S., Roorda W., *Agressie en geweld tegen werknemers met een publieke taak. Onderzoek voor veilige Publieke Taak 2007 - 2009 - 2011*, Amsterdam, 2011. DSP - groep. Beschikbaar op: https://www.dsp-groep.nl/wp-content/uploads/11sfvpt2_onderzoeksrapport_Agressie_en_geweld_Publieke_Taak_DSP-groep.pdf). Deze classificatie werd gebruikt in het onderzoek dat VIAS in 2022 in België heeft uitgevoerd (zie Verwee I. et al., *Op. cit.*).

13 Bv. RTBF, *Bruxelles : peine confirmée pour le policier qui avait violé un migrant soudanais*, 14 maart 2022 (beschikbaar op: <https://www.rtf.be/article/bruxelles-peine-confirmee-pour-le-policier-qui-avait-violente-un-migrant-soudanais-10954669>); RTBF, *À Bruxelles, cinq policiers condamnés pour violence et traitement dégradant sur trois jeunes hommes*, 27 mei 2022 (beschikbaar op: <https://www.rtf.be/article/a-bruxelles-cinq-policiers-condamnes-pour-violence-et-traitement-degradant-sur-trois-jeunes-hommes-11001291>), enz.

14 Bv. La DH, *Siamu: Un climat xénophobe qui légitime du racisme, selon Unia*, 02 juni 2021 (beschikbaar op: <https://www.dhnet.be/regions/bruxelles/siamu-un-climat-xenophobe-qui-legitime-du-racisme-selon-unia-60b50b739978e20c601e72e1>); Unia, *DBDMH. Samenvatting van getuigenissen*, juni 2021 (beschikbaar op: https://www.unia.be/files/Documents/Publicaties_docs/SIAMU_2021_NL.pdf), enz.

15 Observatorium, *Methodologische gids van het Observatorium*, o.c.

16 Alle gegevens die in het kader van dit project worden verzameld, worden veilig opgeslagen op de servers van safe.brussels. Ze zijn alleen toegankelijk voor de analisten die verantwoordelijk zijn voor het project en worden niet gedeeld met derden.

Gemeenten	Gebeurtenissen van derden en arbeidsongevallen (IDPBW en/of HR van de 19 gemeenten)	GW-coördinatoren (19)	Gericht aan alle gemeenschaps-wachten
Brussel Leefmilieu	Gebeurtenissen en arbeidsongevallen met parkwachters (IDPBW LB)	Afdelings- of sectorhoofden (ten minste 3)	Gericht aan alle parkwachters

3 Gegevensverzameling

3.1 Officiële statistieken

De door de partners verstrekte statistieken over het geweld door burgers dat hun personeelsleden ondervinden tijdens de uitoefening van hun functie betreffen:

- › bestaande politiestatistieken over geweld tegen beroepen van algemeen belang voor de periode 2016-2021;
- › geregistreerde geweldsincidenten in de diensten van de betrokken ambtenaren voor de periode 2016-2020 (IDPBW – interne dienst voor preventie en bescherming op het werk);
- › arbeidsongevallen als gevolg van geweld voor de periode 2016-2020.

Deze cijfers geven slechts een gedeeltelijk beeld van de werkelijkheid. Ze omvatten uitsluitend incidenten die officieel zijn gemeld (intern – incidenten met derden of arbeidsongevallen – of aan de politie via een aangifte).

Deze cijfers zijn dus soms zeer beperkt en geven niet noodzakelijkerwijs veel informatie over de gevoelens en ervaringen van het personeel op het terrein. Zij hebben ook verschillende beperkingen die zullen worden toegelicht bij het gebruik van de verzamelde statistieken in de verschillende delen van de analyse.

Er is een kwalitatieve benadering nodig om informatie verkregen door de geregistreerde cijfers over de prevalentie van geweld aan te vullen met informatie over de context van het geweld, de daders, de plaatsen waar dit geweld zich voordoet, de oorzaken en de gevolgen ervan, enz. Want officiële statistieken – die niet voor dit doel zijn opgesteld – verschaffen weinig informatie over deze aspecten. Toch is het essentieel deze te analyseren als men aanbevelingen wil formuleren voor de bestrijding van geweld tegen de hier bestudeerde beroepen van algemeen belang.

3.2 Kwalitatieve interviews

De aldus voorgestelde kwalitatieve aanpak vormt de basis van deze analyse. Zij is allereerst gebaseerd op semigestructureerde interviews.

Om deze goed uit voeren is het onderzoek in eerste instantie voorgelegd aan de leidinggevenden van de beoogde deelnemers voor het verzamelen van kwalitatieve gegevens (zie tabel 1 hierboven). Nadat zij op de hoogte waren gebracht van de bijzonderheden van het onderzoeksproject van het Observatorium, gaven de leidinggevenden hun personeel de opdracht om voor hun instellingen/afdelingen aan dit onderzoek deel te nemen. Deze ambtenaren werden op hun beurt geïnformeerd over het kader en de doelstellingen van het onderzoek.

De interviews met de aangewezen ambtenaren werden vervolgens op semi-directieve wijze afgenomen aan de hand van vragen over:

- › **De werking en organisatie** van hun respectieve diensten;

- › **Hun algemene standpunt met betrekking tot “geweld tegen de beroepen van algemeen belang”**: definitie, soorten geweld en frequentie, evolutie, risicosituaties, positie ten opzichte van de andere bestudeerde beroepen, respect van de bevolking en tussen de ambtenaren van de verschillende beroepen...;
- › **Daders**: kenmerken/profiel, motieven...;
- › **Plaatsen en tijdstippen waar geweld wordt gepleegd**;
- › **De gezondheidscrisis**: gevolgen voor de frequentie, de aard en de ernst van het geweld, voor het profiel van de daders, de plaatsen en tijdstippen en de omstandigheden van het geweld;
- › **De reactie van hun organisatie** op geweld: opleiding van het personeel, genomen maatregelen, bestaan van procedures, schatting van niet gemelde incidenten en oorzaken, tevredenheid over de follow-up;
- › **De gevolgen van geweld**: op individueel niveau en op het niveau van het functioneren van de dienst;
- › **Preventie van geweld** in hun organisatie: bestaan van een risicoanalyse of actieplan in verband met geweld;

- › **Hun conclusies en aanbevelingen** om het fenomeen te bestrijden.

Het kwalitatief onderzoek bestaat uit 33 interviews tussen 30 minuten en 1.30 uur. Uit dit corpus kunnen een aantal gegevens gebruikt worden om de manier waarop de actoren zich voorstellen en het geweld waarmee ze geconfronteerd

worden te interpreteren. Deze informatie vult het beeld verstrekt door officiële cijfers aan en nuanceert ze, doordat ze licht werpen op de ervaring en de gevoelens van de actoren. Deze gesprekken (zie tabel 2) vonden plaats in mei en juni in 2021 en 2022.

3.3 Zelf ingevulde vragenlijst

Om dit onderzoek naar geweld tegen de beroepen van algemeen belang aan te vullen, wou het Observatorium van safe.brussels een derde methode van gegevensverzameling inzetten, in de vorm van een enquête die aan de personeelsleden van de geselecteerde beroepen werd voorgelegd. Deze enquête levert informatie op, die een aanvulling zijn op:

- › informatie over de gewelddaden geregistreerd door de bestudeerde organisaties (DBDMH, PZ, gemeenten, LB) en de bij de politie ingediende klachten in verband met deze gewelddaden;
- › informatie verstrekt door leidinggevendenden tijdens de interviews, vertrekkende van de veronderstelling dat bepaalde "kleine dagelijkse ergernissen" wellicht niet onder de aandacht worden gebracht van superieuren, die mogelijks niet op de hoogte zijn van alles wat "op het terrein" gebeurt.¹⁷

Aan de personeelsleden van de vier bestudeerde beroepen is een vragenlijst toegezonden om hun persoonlijke indrukken, zonder enige controle vanwege hun leidinggevendenden, te verzamelen over enerzijds hun veiligheidsgevoel en anderzijds het geweld dat zij tijdens de uitoefening van hun functie ervaren.

3.3.1 Vragenlijst

De vragenlijst werd opgesteld binnen het Observatorium van safe.brussels, met medewerking van de diensten van de bevragede ambtenaren. Een eerste versie werd voorgelegd aan de 19 gemeenten, de 6 politiezones, de DBDMH en de afdeling "Groene ruimten" van Leefmilieu Brussel om hun feedback en suggesties te krijgen over de behandelde of ontbrekende onderwerpen. Maar ook over de manier waarop de vragen werden gesteld en over de relevantie ervan voor de realiteit op het terrein van hun ambtenaren.

Er werd één identieke vragenlijst gebruikt voor de vier bestudeerde beroepen. De lijst bevat voornamelijk gesloten vragen die een statistische verwerking mogelijk maken, maar ook open vragen die rijke kwalitatieve informatie verschaffen om de analyse aan te vullen en/of te verduidelijken. De thema's van de vragenlijst zijn:

- › **Individuele kenmerken van de respondenten:** beroep, leeftijd, gender, woonplaats en werkplek, taal, anciënniteit in het beroep;
- › **Het algemene kader van hun opdrachten:** alleen of in team werken, frequentie van contacten met het publiek, gebruikte verplaatsingswijze;
- › **Gevoel van onveiligheid:** gevoel van gerespecteerd worden door de bevolking en gevoel van onveiligheid, impact van de gezondheids crisis, wijken en momenten waarop het onveiligheidsgevoel het sterkst is, geschatte risicograad op geweld;
- › **Slachtofferschap:** frequentie van de blootstelling aan verschillende soorten geweld, omstandigheden, oorzaken en gevolgen van geweld, daders, gevolgen van de gezondheids crisis;
- › **Melden van feiten:** bij de hiërarchische verantwoordelijke/ binnen de organisatie, aan de politie, waarom (niet) melden, (on)tevredenheid over het gevolg dat eraan gegeven werd;
- › **Aanbevelingen** van actoren om geweld tegen hun beroep te bestrijden.

De vormen van geweld die in de vragenlijst worden onderscheiden zijn: fysiek geweld, seksueel geweld, beledigingen, bedreigingen/intimidatie, andere verbale agressie en beschadigingen aan materieel. Het doel was om duidelijke, begrijpelijke categorieën te gebruiken die overeenkomen met de ervaring van het personeel en die het mogelijk maken om een onderscheid te maken tussen bijvoorbeeld een licht agressieve toon of een scherpe reactie enerzijds en een echte belediging (racistisch, seksistisch, enz.) anderzijds. Om alle respondenten, ongeacht hun beroep, zo goed mogelijk te begrijpen, worden de vormen van geweld (behalve materiële beschadiging) in de vragenlijst zelf als volgt met voorbeelden geïllustreerd:

- › **Fysiek geweld:** slagen en/of verwondingen, omverlopen, gooien met voorwerpen...
- › **Seksueel geweld:** ongewenste seksuele voorstellen of avances, ongewenste aanrakingen, verkrachting...
- › **Beledigingen:** scheldwoorden, beledigingen (racistische, seksistische...)
- › **Andere verbale agressie:** agressieve toon, stem verheffen, scherpe reactie...

¹⁷ De termen tussen aanhalingstekens in deze analyse zijn afkomstig uit de kwalitatieve interviews of vragenlijsten die door de ambtenaren zijn ingevuld.

TABEL 2: Daadwerkelijk gehouden interviews

Partner	Uitgevoerde interviews	Details	Dienst van de ambtenaren ontmoet voor een interview
6 politiezones	10 interviews binnen 5 van de 6 PZ's ¹⁸	PZ 5340	<ul style="list-style-type: none"> > Interventiedienst > Juridische afdeling
		PZ 5341	<ul style="list-style-type: none"> > Interventiedienst
		PZ 5342	<ul style="list-style-type: none"> > Kabinet van de korpschef > Interventiedienst > IDPBW
		PZ 5343	<ul style="list-style-type: none"> > Risicobeheer, human resources, IDPBW > Interventiedienst
		PZ 5344	<ul style="list-style-type: none"> > Personeelsbeheer > Directie van de bestuurlijke politie
DBDMH	2 interviews		<ul style="list-style-type: none"> > Afdeling Operaties > IDPBW
19 gemeenten	18 interviews met 18 van de 19 gemeenten ¹⁹	Anderlecht	Coördinatie ²⁰ van gemeenschapswachten
		Oudergem	Coördinatie van gemeenschapswachten
		Sint-Agatha-Berchem	Veldcoördinatie van gemeenschapswachten + preventieambtenaar
		Stad Brussel	Veldcoördinatie van gemeenschapswachten
		Etterbeek	Coördinatie van gemeenschapswachten
		Evere	Coördinatie van gemeenschapswachten + gemeenschapswachten
		Vorst	Coördinatie van gemeenschapswachten + gemeenschapswacht
		Ganshoren	Coördinatie van gemeenschapswachten
		Elsene	Veldcoördinatie van gemeenschapswachten + administratieve bijstand voor gemeenschapswachten
		Jette	Coördinatie van gemeenschapswachten
		Koekelberg	Coördinatie van gemeenschapswachten
		Sint-Jans-Molenbeek	Veldcoördinatie van gemeenschapswachten + preventieambtenaar
		Sint-Gillis	Veldcoördinatie van gemeenschapswachten
		Schaarbeek	Coördinatie van gemeenschapswachten
		Ukkel	Coördinatie van gemeenschapswachten
Watermaal-Bosvoorde	Coördinatie van gemeenschapswachten		
Sint-Lambrechts-Woluwe	Coördinatie van gemeenschapswachten		
Sint-Pieters-Woluwe	Coördinatie van de gemeenschapswachten en interne evaluatie		
Leefmilieu Brussel (LB)	3 interviews binnen 3 zones van LB	Zone West	Hoofd van sector
		Zone Oost	Departementshoofd
		Zone Centrum	Departementshoofd
TOTAAL afgenomen interviews		33	

18 De zesde politiezone komt in deze studie ook aan bod via de informatie die via de vragenlijst is verzameld (zie hieronder 3.3).

19 De gemeente Sint-Joost-ten-Noode is niet vertegenwoordigd in de gevoerde gesprekken - noch in de antwoorden op de aan het personeel toegezonden vragenlijst (zie punt 3.3).

20 "Coördinatie" verwijst naar interviews met leidinggevenden die verantwoordelijk zijn voor de administratieve coördinatie en het management van de gemeenschapswachten; "coördinatie op het terrein" verwijst naar interviews met ervaren gemeenschapswachten en/of degenen die verantwoordelijk zijn voor de coördinatie van enkele medewerkers op het terrein (bijvoorbeeld teamleiders).

De zelf ingevulde vragenlijst werd zowel online als op papier verdeeld om de toegankelijkheid voor ambtenaren te maximaliseren – aangezien zij in hun dagelijks werk niet allemaal over IT-instrumenten beschikken. De vragenlijst was toegankelijk tussen 1 juni en 1 september 2021.²¹

3.3.2. Steekproeftrekking

Het was niet mogelijk om een representatieve steekproef van respondenten samen te stellen voor de verschillende bestudeerde beroepen, omdat daarvoor toegang tot gedetailleerde persoonsgegevens van het personeel nodig zou zijn geweest. Daarom is de vragenlijst naar de gehele onderzoekspopulatie gestuurd: alle operationele ambtenaren van de politiezones, operationele ambtenaren van de DBDMH, gemeenschapswachten en parkwachters werden via hun respectieve leidinggevenden verzocht te antwoorden.

Deze medewerkers hebben op vrijwillige basis geantwoord, in verschillende verhoudingen afhankelijk van het beroep (zie tabel 3 hieronder). De verzamelde antwoorden zijn dus niet noodzakelijk representatief voor de gehele onderzochte populatie en er kan sprake zijn van selectiebias; algemeen wordt namelijk aangenomen dat bij vrijwillige enquêtes mensen die zich al betrokken voelen bij het onderwerp (positief of negatief) eerder geneigd zijn te reageren. Bovendien, aangezien het Observatorium zelf geen directe toegang had tot het doelpubliek, hangt de deelname aan deze peiling grotendeels af van de mate waarin ze verspreid werd binnen de diensten.

In dit geval reageerden 220 politieambtenaren, 223 gemeenschapswachten, 73 brandweerlieden en 50 parkwachters, d.w.z. in totaal 566 respondenten.

De responsgraad voor parkwachters en gemeenschapswachten is zeer hoog: meer dan 1 op 4 heeft de toegezonden vragenlijst beantwoord (maar met verschillen afhankelijk van de gemeenten²² – zie tabel 6 hieronder). Politieambtenaren en brandweerlieden hebben de lijsten verhoudingsgewijs minder vaak beantwoord, ondanks verscheidene herinneringen en de mogelijkheid om via internet of op papier te antwoorden. Voor deze twee beroepsgroepen, met een

respectief antwoordpercentage van 4 % en 7 % (zie tabel 3), is de selectiebias dus potentieel groter en het is mogelijk dat de bekomen resultaten "pessimistisch" zijn. D.w.z. dat zij de antwoorden weergeven van ambtenaren die in het bijzonder aan geweld zijn blootgesteld en daarom de vragenlijst over dit onderwerp wilden beantwoorden.²³

TABEL 3: Aantal respondenten van de vragenlijst over geweld door derden tijdens het werk

	Ambtenaren in 2020	Respondenten	Responsgraad
Gemeenschapswachten	642 ²⁴	223	35%
Parkwachters	184 ²⁵	50	27%
Brandweerlieden	1.179 in 2019 ²⁶	73	7%
Politieambtenaren	5.441 ²⁷	220	4%

3.3.3. Kenmerken van de respondenten

Gender

Vrouwen vertegenwoordigen 18% van de respondenten (100 personeelsleden). Bekeken per beroepscategorie vertegenwoordigen vrouwen:

- > 4% van de respondenten die in de DBDMH werken, wat een oververtegenwoordiging is gezien het lage aantal vrouwen in het operationele personeel;²⁸
- > 15% van de respondenten die als gemeenschapswacht werken, een percentage dat vergelijkbaar is met dat van vrouwen onder alle gemeenschapswachten in 2020.²⁹ Met betrekking tot dit beroep leek het aangewezen om een onderscheid te maken tussen gemeenschapswachten die bevoegd zijn voor de vaststelling van overtredingen vervat in de Algemeen Politierglement (in het kader van de gemeentelijke administratieve sanctieregeling, i.e. GAS-boetes) en zij die dat niet zijn. Eerstgenoemden

21 De vragenlijst is heropend van 15 tot en met 31 april 2022 om de gemeenschapswachten van bepaalde gemeenten die niet eerder hadden geantwoord, onder de respondenten te kunnen vertegenwoordigen: dit was het geval voor 11 respondenten voor de gemeente Etterbeek. Het tijdsverschil en de verschillende context tussen 2021 en 2022 kunnen enige vertekening veroorzaken, met name voor de vragen over de gezondheids crisis, maar de representativiteit van de resultaten is verbeterd.

22 Voor Sint-Joost-ten-Noode en Sint-Jans Molenbeek werden geen antwoorden ontvangen. Sint-Jans-Molenbeek is via de afgenomen interviews toch vertegenwoordigd in deze studie.

23 Ter vergelijking, het antwoordpercentage van de geselecteerde personen onder respondenten voor de online-enquête (CAWI) in het kader van de Gewestelijke veiligheidsenquête 2020 bedroeg 5.5%. Cf. Brussels Observatorium voor preventie en veiligheid, *Resultaten van de Gewestelijke Veiligheidsenquête 2020. Onveiligheidsgevoel en slachtofferschap bij residenten, pendelaars en toeristen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest* (Cahier nr. 4 van het Observatorium). Brussel: Brussel Preventie & Veiligheid, 2022, p. 14, n. 26.

24 Gegevens verstrekt door alle gemeenten aan het Observatorium in het kader van deze studie, met uitzondering van Sint-Joost-ten-Noode (die geen cijfers over het aantal GW heeft verstrekt en waar geen enkele GW de vragenlijst beantwoord heeft). Dit is dus het totale aantal GW voor 18 van de 19 Brusselse gemeenten.

25 Gegevens die door LB aan het Observatorium verstrekt zijn in het kader van deze studie.

26 DBDMH, *Jaarrapport 2019* (beschikbaar op: https://storage.googleapis.com/siamu-web-public/media/nl/transparency/Brandweer%20Brussel_Jaarrapport%202019_web.pdf). Het Observatorium beschikt niet over recentere cijfers.

27 Dit cijfer komt overeen met het werkelijke operationele personeel van de Brusselse politiezones in 2020. Zie <https://www.politie.be/statistieken/nl/morfologie>.

28 11 vrouwelijke brandweerlieden in 2019 op 1.179 operationele medewerkers (DBDMH, o.c., p.26 en p.31).

29 Voor alle gemeenten die informatie hebben verstrekt over het geslacht van de GW, namelijk: Anderlecht, Oudergem, Stad Brussel, Sint-Agatha-Berchem, Etterbeek, Evere, Elsene, Jette, Koekelberg, Sint-Jans-Molenbeek, Schaarbeek, Ukkel, Watermaal-Bosvoorde, Sint-Lambrechts-Woluwe, Sint-Pieters-Woluwe.

kunnen als “repressiever” worden beschouwd en worden dus mogelijks meer blootgesteld aan agressie door burgers. Wat het geslacht betreft, blijkt dat de vrouwelijke respondenten hoofdzakelijk tot de groep niet-vaststellende ambtenaren behoren: zij vertegenwoordigen 18% van de gemeenschapswachten die niet bevoegd zijn vaststellingen te doen en slechts 7% die dat wel zijn;

- 20% van de respondenten die parkwachters zijn. Hier zijn vrouwen oververtegenwoordigd onder de respondenten, aangezien zij in 2020 slechts 14% van het personeel vertegenwoordigden;
- 24% van de politie-respondenten: hoewel dit het hoogste percentage is, is het een lichte ondervertegenwoordiging van vrouwelijke politieambtenaren, aangezien zij in 2020, net als in 2021, 27% van het operationele personeel van de Belgische lokale politie vertegenwoordigen (cijfers voor die jaren niet beschikbaar op BHG-niveau).³⁰

Woonplaats

Wat de woonplaats betreft, woont iets meer dan een op de twee respondenten in het BHG (52%). Er zijn echter grote verschillen naar gelang van het beroep: 73% van de respondenten bij de politie en zelfs 78% van de brandweerlieden woont niet in het BHG; omgekeerd komt slechts 28% van de parkwachters en 18% van de gemeenschapswachten van buiten het BHG (23% van de vaststellers en 16% van de niet-vaststellers).

Deze percentages komen grotendeels overeen met die van de beroepsbevolking als geheel, waar de bijzonderheden voor elke beroepscategorie zeer verschillend zijn omdat slechts 23% van de brandweerlieden³¹ in het BHG woonden in 2019, terwijl dat de percentages 77% van de parkwachters³² en 82% van de gemeenschapswachten³³ bedroegen in 2020.³⁴

TABEL 4: Gedetailleerd profiel van de respondenten van de vragenlijst over geweld gepleegd door derden bij de uitoefening van hun beroep

	Niet woonachtig in het BHG		Woonachtig in het BHG		TOTAAL
	FR	NL	FR	NL	
Politieagenten/ambtenaren	114	47	53	6	220
V	31	12	8	2	53
M	83	35	45	4	167
X (ik identificeer me niet als vrouw of man)	0	0	0	0	0
Gemeenschapswachten (vaststellers)	13	0	43	0	56
V	0	0	4	0	4
M	12	0	39	0	51
X (ik identificeer me niet als vrouw of man)	0	0	0	0	0
(leeg)	1	0	0	0	1
Gemeenschapswachten (niet-vaststellers)	27	0	140	0	167
V	5	0	25	0	30
M	22	0	113	0	135
X (ik identificeer me niet als vrouw of man)	0	0	1	0	1
(leeg)	0	0	1	0	1
Parkwachters van Leefmilieu Brussel	13	1	34	2	50
V	4	1	5	0	10
M	9	0	28	2	39
X (ik identificeer me niet als vrouw of man)	0	0	0	0	0
(leeg)	0	0	1	0	1
Brandweerlieden	38	19	15	1	73
V	1	1	1	0	3
M	36	18	14	1	69
X (ik identificeer mezelf niet als vrouw of man)	1	0	0	0	1
Totaal	205	67	285	9	566

30 Federale Politie, *Statistieken. Morfologieverslagen* (beschikbaar op: <https://www.politie.be/statistieken/nl/rapporten>).

31 DBDMH, o.c., p.30.

32 Door LB aan het Observatorium verstrekte cijfers.

33 Voor alle gemeenten die deze informatie hebben verstrekt, namelijk: Anderlecht, Oudergem, Stad Brussel, Sint-Agatha-Berchem, Etterbeek, Evere, Jette, Koekelberg, Ukkel, Sint-Pieters-Woluwe.

34 Het Observatorium beschikt niet over de gegevens betreffende de woonplaats van ambtenaren in het operationele kader van de Brusselse politiezones.

Taal

De meeste respondenten zijn Franstalig (87%), maar met variaties naargelang het beroep: 100% van de gemeenschapswachten, 94% van de parkwachters, 76% van de politieambtenaren en 73% van de DBDMH -ambtenaren.³⁵

Plaats van werkzaamheden

In de onderstaande tabellen zijn de respondenten ingedeeld volgens hun werkplek zoals ze die zelf opgeven.

TABEL 5: Respondenten (parkwachters van Leefmilieu Brussel, politie, brandweer en gemeenschapswachten) volgens de gemeente waar ze het vaakst zeiden te werken

	Parkwachters	Politieambtenaren	Brandweerlieden	GW	Totaal
Anderlecht	8	12	5	19	44
Oudergem	2	6	0	11	19
Stad Brussel	10	29	6	31	76
Sint-Agatha-Berchem	0	5	0	10	15
Etterbeek	0	5	0	12	17
Evere	0	0	0	7	7
Vorst	4	3	0	5	12
Ganshoren	0	1	0	1	2
Elsene	1	0	0	7	8
Jette	7	11	2	12	32
Koekelberg	8	2	0	23	33
Sint-Jans-Molenbeek	1	81	0	0	82
Sint-Gillis	0	2	0	6	8
Sint-Joost-ten-Node	0	0	0	0	0
Schaarbeek	4	0	3	50	57
Ukkel	1	26	1	8	36
Watermaal-Bosvoorde	0	7	0	4	11
Sint-Lambrechts-Woluwe	3	5	0	9	17
Sint-Pieters-Woluwe	1	0	0	8	9
Niet gespecificeerd	0	25	56	0	81
Totaal BHG	50	220	73	223	566

³⁵ Het in 2019 vastgestelde taalkader voor de DBDMH voorziet in 70,66% Franstaligen (DBDMH, o.c., p.27).

KADER EN METHODOLOGIE

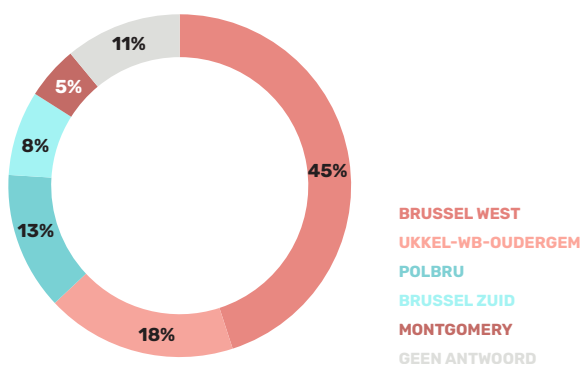
Met name voor gemeenschapswachten kan ook een responsgraad op de vragenlijst per gemeente worden berekend.

TABEL 6: **Gemeenschapswachten. Totaal aantal, aantal respondenten en responspercentage per gemeente**

	Totaal aantal GW (2020) ³⁶	Aantal respondenten	Responsgraad
Anderlecht	46	19	41%
Oudergem	11	11	100%
Stad Brussel	185	31	17%
Sint-Agatha-Berchem	10	10	100%
Etterbeek	47	12	26%
Evere	14	7	50%
Vorst	21	5	24%
Ganshoren	8	1	13%
Elsene	23	7	30%
Jette	13	12	92%
Koekelberg	29	23	79%
Sint-Jans-Molenbeek	72	0	0%
Sint-Gillis	54	6	11%
Sint-Joost-ten-Node	?	0	0%
Schaarbeek	66	50	76%
Ukkel	16	8	50%
Watermaal-Bosvoorde	4	4	100%
Sint-Lambrechts-Woluwe	14	9	64%
Sint-Pieters-Woluwe	9	8	89%
Totaal BHG	642	223	35%

De politie-respondenten die hebben aangegeven in welke politiezone zij werken, zijn als volgt verdeeld:³⁷

FIGUUR 1: **Respondenten van de politie per politiezone**

³⁶ Volgens de gegevens die de gemeenten voor deze analyse aan safe.brussels hebben verstrekt.

³⁷ Merk op dat er geen respondenten waren uit de politiezone Brussel Noord, die niettemin in deze studie vertegenwoordigd is via de afgenomen interviews (zie 3.2 hierboven).

4 Analyse van de gegevens

De verscheidenheid aan methodes voor het verzamelen van gegevens gebruikt in het kader van deze studie biedt de mogelijkheid de gegevens triangulair te behandelen wat een aanzienlijke meerwaarde betekent ten overstaan van een analyse op basis van een enkele bron of gegevensverzameling³⁸. De impact van afwijkingen eigen aan elke bron op het analyseresultaat is daardoor kleiner. Het lage aantal aangiftes, wat leidt tot lage cijfers in de statistieken van de actoren, kan bijvoorbeeld gecompenseerd worden door informatie over de frequentie van slachtofferschap verzameld in de vragenlijsten voorgelegd aan de personeelsleden. Het gebruik van meerdere, verschillende gegevensbronnen zorgt ervoor dat het studieobject voldoende is afgebakend (geweld tegen personeelsleden in de geselecteerde beroepen, vanuit hun standpunt) om een realistisch beeld te vormen³⁹. Als het toevoegen van informatiebronnen van andere actoren (andere publieke actoren of burgers, of getuigen,

of "daders" van betrokken feiten) een andere dimensie zou toevoegen aan de analyse van de problematiek van geweld tegen de geselecteerde beroepen, valt dit buiten het bestek van deze studie, zoals hiervoor beschreven (zie hierboven 1.3).

Door de analyse van de thematische inhoud⁴⁰ hebben we uit de verzamelde vragenlijsten en de interviews bepaalde weerkerende elementen kunnen opmaken. Deze analyse is het vertrekpunt in de voorstelling van de resultaten van deze studie. De kwantitatieve gegevens met betrekking tot de geregistreerde feiten in de politiestatistieken en feitenregisters van derden zijn complementair gebruikt, om bepaalde punten van de analyse te staven, te nuanceren of aan te vullen, rekening houdende met hun afwijkingen.

38 Zie bv. Patton M. Q., "Enhancing the Quality and Credibility of Qualitative Analysis", in *Health Serv Res.* 34 (5 Pt 2), 1999 (Dec), p. 1193 : "It is possible to achieve triangulation within a qualitative inquiry strategy by combining different kinds of qualitative methods, mixing purposeful samples, and including multiple perspectives. It is also possible to cut across inquiry approaches and achieve triangulation by combining qualitative and quantitative methods".

39 Zie bv. Savoie-Zajc L., « Saturation », in Mucchielli A. (dir.), *Dictionnaire des méthodes qualitatives en sciences humaines et sociales*, Paris, France : Armand Colin, 1996.

40 Zie bv. Mucchielli A., *Ibid.*

Veiligheidsgevoel en slachtofferschap

**bij politieambtenaren,
brandweerlieden en ambulanciers,
gemeenschapswachten en
parkwachters in het Brussels
Gewest**

Dit luik van de analyse van “geweld tegen politieambtenaren, brandweerlieden en ambulanciers, gemeenschapswachten en parkwachters” behandelt de vraag van de subjectieve veiligheid d.w.z. de perceptie van de respondenten in de bestudeerde beroepen met betrekking tot de veiligheid en de risico's van geweld waaraan zij – en hun collega's in andere beroepen – zijn blootgesteld. De zelf ingevulde vragenlijst dient als basis voor dit deel van de analyse. De afgenomen interviews worden ook gericht gebruikt om bepaalde resultaten te staven of te nuanceren. Door de transversale benadering die hier werd toegepast kan de realiteit op het terrein van de personeelsleden van de verschillende beroepen in perspectief geplaatst worden. Een eerste transversale benadering van zelfverklaard slachtofferschap voor de verschillende beroepen sluit dit cahier af.

1 Veiligheidsgevoel

Het veiligheidsgevoel en de blootstelling aan geweld vanwege het publiek hangen af van de mate van interactie van de ambtenaren met de burger. Daarom werden de personeelsleden eerst bevraagd over de frequentie van hun contact met het publiek – de uitgangshypothese (waarop de selectie van deze verschillende beroepen was gebaseerd) was

immers dat dit contact zeer frequent was. Vervolgens werd hen gevraagd naar hun gevoel van onveiligheid en hoe ze kijken naar handelingen en uitingen van burgers die respect uitdrukken – of juist niet. Ten slotte werd hen gevraagd naar de gevolgen van de gezondheidscrisis voor deze aspecten.

In het kort

- › **Van de onderzochte beroepen voelen respondenten van de politie zich het meest onveilig en het minst gerespecteerd door de bevolking:**

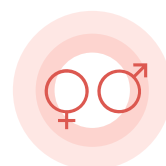
3 op de 10 politie-respondenten voelt zich “nooit” of “zelden” gerespecteerd en 1 op de 5 voelt zich “vaak” of “altijd” onveilig

- › **In alle beroepen voelen ambtenaren die in het BHG wonen zich vaker gerespecteerd dan anderen:**

53% van de Brusselse respondenten voelt zich “vaak” of “altijd” gerespecteerd, tegenover 41% van de ambtenaren die in het Vlaamse en Waalse Gewest wonen

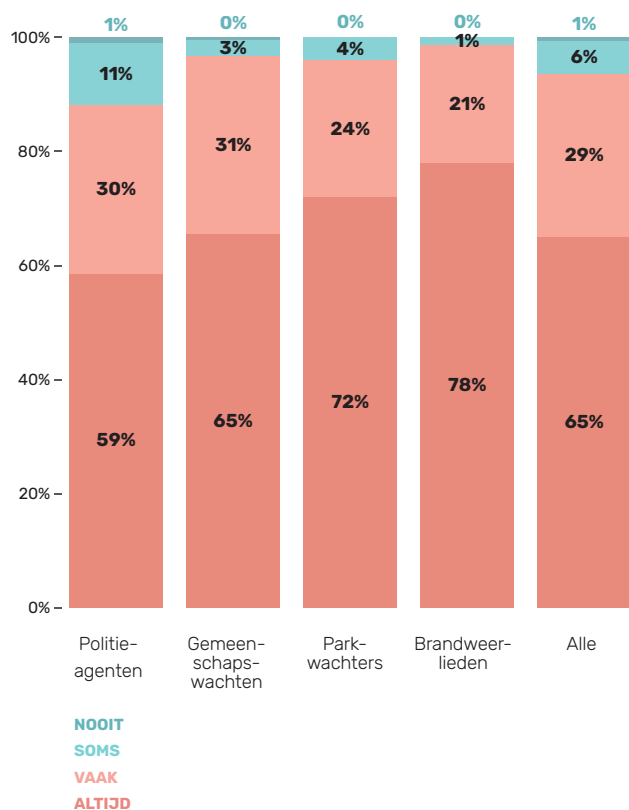
- › **Proportioneel gezien voelen minder vrouwen dan mannen zich “vaak” of “altijd” onveilig (13% vs 22%)**

1.1 Contact met de burger

De meerderheid van de respondenten zegt bij de uitoefening van hun werk "altijd" contact te hebben met het publiek, dit geldt voor alle bestudeerde beroepen.⁴¹ Dit is iets minder het geval voor politieambtenaren (59%) en iets meer voor brandweerlieden (78%). Niettemin is het contact met de burger voor al deze ambtenaren erg belangrijk. Dit bevestigt de validiteit van onze hypothese en rechtvaardigt de keuze om deze beroepen in dezelfde analyse onder te brengen.

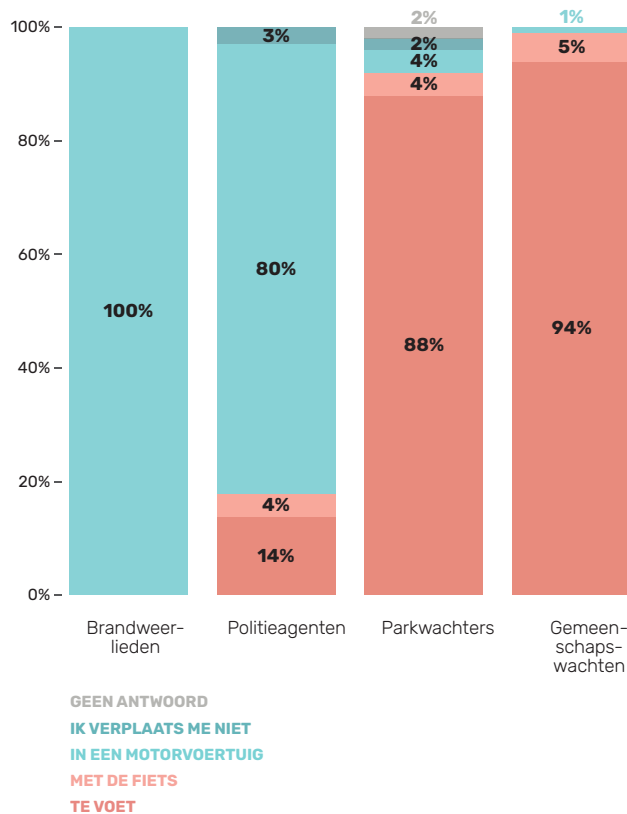
FIGUUR 2: Frequentie van contacten met het publiek, zoals geschat door de respondenten, per beroep

Bron: Zelf ingevulde vragenlijst (PZ/DBDMH/Gemeenten/LB)

De verplaatsingswijze van ambtenaren kan ook een indicator zijn van hun grotere of kleinere nabijheid tot de burger op het terrein. Vanuit dit oogpunt is er een opmerkelijk verschil tussen brandweerlieden en politieambtenaren – die zich hoofdzakelijk, zo niet uitsluitend, met een motorvoertuig op vier wielen verplaatsen – en gemeenschapswachters en parkwachters – die zich hoofdzakelijk te voet verplaatsen. Er moet worden opgemerkt dat de percentages politieambtenaren, gemeenschapswachters en parkwachters die verklaren zich het vaakst per fiets te verplaatsen, vrij gelijklopend zijn onder de respondenten (4 tot 5%).⁴²

FIGUUR 3: Voornaamste verplaatsingswijze van de respondenten, per beroep

Bron: Zelf ingevulde vragenlijst (PZ/DBDMH/Gemeenten/LB)

Zo zeggen alle bestudeerde beroepen dat zij veelvuldig contact hebben met het publiek op het terrein, vooral brandweerlieden die zich uitsluitend met motorvoertuigen verplaatsen. Hun contacten met de burger zijn meer occasioneel, gekoppeld aan een interventie en vaak in crisissituaties of bij spanningen. Gemeenschapswachters en parkwachters, daarentegen, die zich hoofdzakelijk te voet verplaatsen, hebben meestal langdurige contacten: met dezelfde personen, op dezelfde plaatsen, gedurende min of meer lange periodes. De soorten relaties met de burger zijn dus verschillend; daarom is het aannemelijk dat de soorten geweld die in deze verschillende vormen van interactie voorkomen, ook verschillend zullen zijn.⁴³

41 Vraag: "In welke mate heeft u contacten op het terrein met het publiek?" Antwoordmodaliteiten: "Nooit; soms; vaak; altijd".

42 Vraag: "Welke verplaatsingswijze gebruikt u het vaakst tijdens de uitvoering van uw opdrachten/activiteiten?" Antwoordmodaliteiten: "te voet; met de fiets; in een motorvoertuig; ik verplaats me niet, ik werk op een welbepaalde locatie op vastgelegde tijdstippen".

43 Zie "3. Slachtofferschap" hieronder.

1.2 Het gevoel gerespecteerd te worden en het gevoel van onveiligheid

De ambtenaren werd vervolgens gevraagd naar hun onveiligheidsgevoel en of zij zich al dan niet gerespecteerd voelen door de burger bij de uitoefening van hun functie.

1.2.1. Volgens beroep

Politieambtenaren voelen zich het vaakst onveilig en het minst gerespecteerd door de bevolking

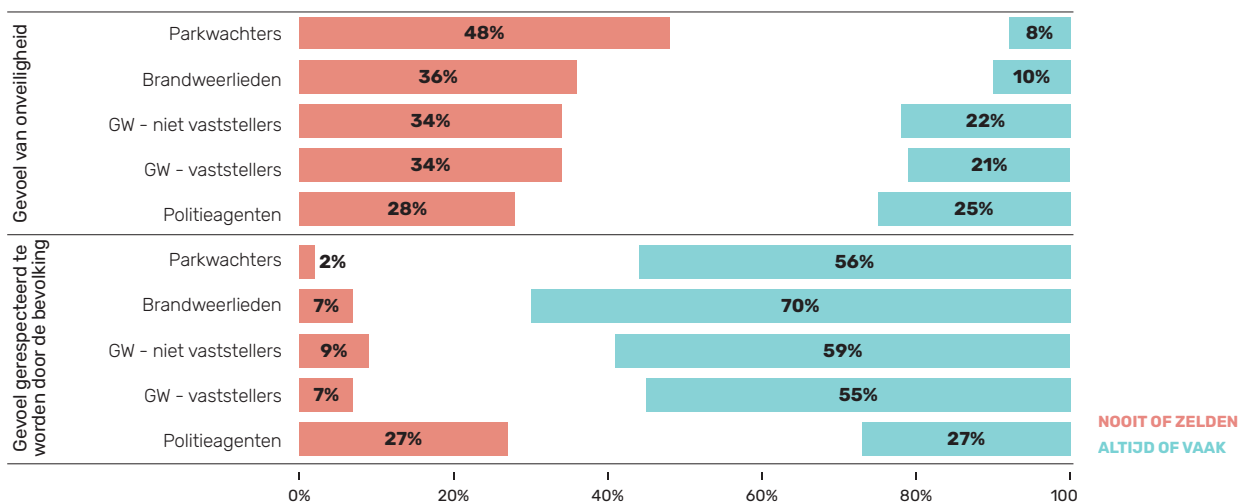
De meerderheid van de respondenten voelt zich "altijd" of "vaak" gerespecteerd door het publiek bij de uitoefening van hun functie, met uitzondering van politieambtenaren, van wie minder dan 3 op de 10 dat voelen.⁴⁴ De respondenten van de politie zijn ook degenen die het vaakst zeggen zich "vaak" of "altijd" onveilig te voelen (1 op de 4). Omgekeerd voelt bijna 1 op de 2 parkwachters zich "nooit" of "zelden" onveilig.⁴⁵ In deze beroeps categorie vinden ook zeer weinig respondenten dat ze "nooit" of "zelden" gerespecteerd worden door de bevolking (2% tegenover 27% van de politieambtenaren). Parkwachters hebben regelmatig nauwe banden met het publiek dat de parken bezoekt, ze "kennen de wijken" en "genieten er een zekere legitimiteit" (int. LB).⁴⁶

1.2.2. Volgens woonplaats

Brusselaars voelen zich meer gerespecteerd en minder vaak onveilig dan niet-Brusselaars

Het feit dat men zich al dan niet gerespecteerd voelt door de bevolking toont een significant verband met de woonplaats:⁴⁷ voor alle beroepen samen voelt 53% van de ambtenaren die in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest wonen zich "vaak" of "altijd" gerespecteerd, tegenover 41% van de ambtenaren die in het Vlaams en Waals Gewest wonen. Omgekeerd voelt 18% van de respondenten die niet in Brussel wonen zich "zelden" of "nooit" gerespecteerd, tegenover slechts 12% van de Brusselaars. Respondenten die in het BHG wonen, voelen zich ook veel vaker dan anderen "nooit" onveilig (10% vs. 4%).⁴⁸

FIGUUR 4: Gevoel van onveiligheid en gevoel van respect bij de respondenten, per beroep

Bron: Zelf ingevulde vragenlijst (PZ/DBDMH/Gemeenten/LB)

44 Vraag: "Voelt u zich gerespecteerd door de bevolking wanneer u uw werk uitvoert?" Antwoordmodaliteiten: "Nooit, zelden, soms, vaak, altijd".

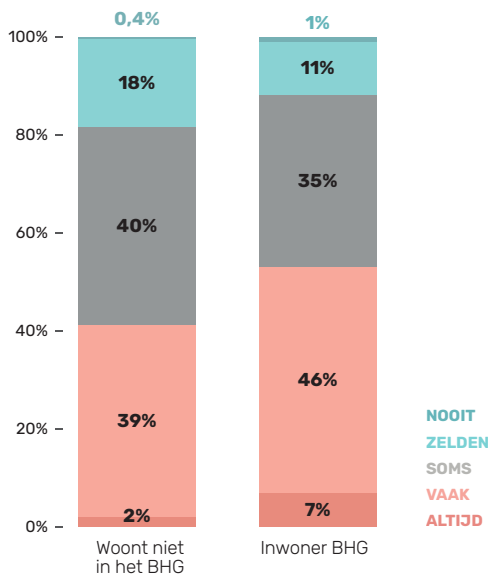
45 Vraag: "Hoe vaak voelt u zich onveilig bij het uitvoeren van uw opdrachten wanneer u in contact komt met het publiek?" Antwoordmodaliteiten: "Nooit, zelden, soms, vaak, altijd".

46 Naar citaten uit de zelf ingevulde vragenlijst wordt verwezen door het betrokken vak tussen haakjes te vermelden; naar citaten uit de interviews wordt verwezen door het vak vooraf te laten gaan door "int.".

47 Chi² 19,355; ddl 4; p < 0,01.

48 Het verschil is hier niet statistisch significant. Als we alle antwoorden "nooit" en "zelden" bekijken, voelt 35% van de Brusselaars zich "nooit" of "zelden" onveilig, tegenover 32% van de niet-inwoners.

FIGUUR 5: **Gevoel van respect van de bevolking voor de respondenten, per woonplaats**

Bron: Zelf ingevulde vragenlijst (PZ/DBDMH/Gemeenten/LB)

Ter herinnering: meer dan 70% van de respondenten van de politie en de brandweer wonen niet in het BHG, terwijl meer dan 70% van de gemeenschapswachten en parkwachters er wel wonen – deze percentages liggen dicht bij de percentages die voor deze beroepen voor de hele beroepsbevolking zijn vastgesteld.⁴⁹ De Brusselaars zijn dus vaker werkzaam in de sociaal-preventieve beroepen, waarvan de ambtenaren zich over het algemeen gerespecteerd voelen door de bevolking (“vaak” of “altijd” voor meer dan één op twee respondenten). De verdeling per beroep is echter niet de enige factor in het geconstateerde verschil m.b.t. het gevoel gerespecteerd te worden door de bevolking naargelang de woonplaats. Echter brandweerlui, die meestal niet in Brussel wonen, hebben over het algemeen het meest de indruk door de bevolking te worden gerespecteerd (“vaak” of “altijd” voor 7 op de 10 respondenten).⁵⁰

Wonen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en het kennen van de regio los van de professionele context lijken dus een rol te kunnen spelen in het gevoel gerespecteerd te worden door de bevolking, onafhankelijk van het beroep dat men uitoefent. Kennis van de sociaaleconomische en demografische kenmerken van het gewest en inzicht in de context, zowel de

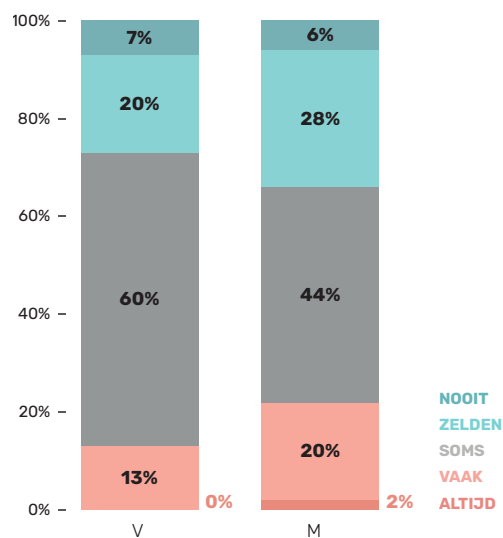
moeilijkheden als de troeven, kunnen namelijk leiden tot wederzijds begrip en respect tussen de ambtenaren en burgers.

1.2.3. Volgens gender

Er zijn proportioneel minder vrouwen dan mannen die zich “vaak” of “altijd” onveilig voelen (13% vs. 22%)

Gender heeft ook een aanzienlijke invloed⁵¹ op de gegeven antwoorden betreffende het veiligheidsgevoel – maar niet op het gevoel al dan niet gerespecteerd te worden door de bevolking. Onder de respondenten bevinden vrouwen zich meer in het midden van het spectrum,⁵² aangezien 60% van hen zich “soms” onveilig voelt, tegenover 44% van de mannen, die zich vaker vaak/altijd of zelden/nooit onveilig voelen. Zo voelt 1 op de 4 vrouwen zich “nooit” of “zelden” onveilig op het werk, tegenover 1 op de 3 mannen. Ook zijn er proportioneel gezien minder vrouwen (13%) dan mannen (22%) die zich “vaak” of “altijd” onveilig voelen.

FIGUUR 6: **Gevoel van onveiligheid van de respondenten, volgens gender**

Bron: Zelf ingevulde vragenlijst (PZ/DBDMH/Gemeenten/LB)

49 Zie “1. Kader en methodologie, 3.3.3. Kenmerken van de respondenten” hierboven.

50 Hoewel de verschillen op dit detailniveau niet statistisch significant zijn gezien de kleine aantallen, kan worden opgemerkt dat: 9% van de Brusselse brandweerlieden onder de respondenten antwoordt dat ze zich “zelden” gerespecteerd voelen door de bevolking, terwijl alle Brusselse brandweerlieden antwoorden dat ze zich ten minste “soms” of “vaak” gerespecteerd voelen; 6 op de 10 Brusselse parkwachters geven aan dat ze zich “vaak” of “altijd” gerespecteerd voelen, tegenover 4 op de 10 voor niet-Brusselaars; het percentage politieambtenaren dat zich “nooit” of “zelden” gerespecteerd voelt door de bevolking is vergelijkbaar (27% voor niet-Brusselaars, 28% voor Brusselaars), maar meer Brusselaars zeggen dat ze zich “vaak” of “altijd” gerespecteerd voelen door de bevolking (33% tgv. 26%).

51 χ^2 10,754; ddl 4; $p < 0,05$. Alleen berekend voor respondenten die zichzelf als man of vrouw hebben gecategoriseerd. De “X” en geen antwoord zijn niet in aanmerking genomen vanwege de kleine aantallen.

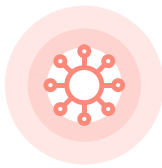
52 Een soortgelijke vaststelling werd gedaan voor Brusselaars die in het kader van de Gewestelijke Veiligheidsenquête 2020 werden bevraagd over hun oordeel over de veiligheid in het BHG: “Zo vinden mannen onder de inwoners de veiligheid verhoudingsgewijs vaker dan vrouwen zeer slecht (11% M tgv. 8% V) of zeer goed (6% M tgv. 3% V), terwijl vrouwen vaker een neutraal standpunt innemen” (Brussels Observatorium voor Preventie en Veiligheid, *Resultaten van de Gewestelijke Veiligheidsenquête 2020. Veiligheidsgevoel en slachtofferschap ervaren door inwoners, pendelaars en toeristen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (Cahier nr.4 van het Observatorium)*, Brussel: Brussel Preventie & Veiligheid, 2022, p.21 (beschikbaar op: <https://safe.brussels.nl/publicaties>).

1.3 Gevolgen van de gezondheidscrisis

De ambtenaren van de vier bestudeerde beroepen werden bevraagd over hun perceptie van de impact van de gezondheidscrisis op het respect dat de bevolking

voor hen heeft enerzijds en op hun onveiligheidsgevoel anderzijds. Ook werd hen op een open manier gevraagd naar het "waarom" van deze ontwikkelingen.

In het kort

› De gevolgen van de gezondheidscrisis worden in verschillende beroepsgroepen op verschillende manieren ervaren:

6 van de 10 politieambtenaren voelden zich tijdens de gezondheidscrisis minder gerespecteerd dan daarvoor, terwijl 7 van de 10 brandweerlieden geen verandering zagen

› De respondenten wijzen op de volgende elementen:

Een *status quo* met de pre-corona periode

Het gebrek aan respect en agressie van een deel van het publiek was al voor de gezondheidscrisis aanwezig en zal daarna niet verdwijnen

De nervositeit van sommige "gespannen" burgers en "op gespannen voet" met de gezondheidsmaatregelen

Sommige burgers, die moe zijn van beperkende, soms onbegrijpelijke en veranderende maatregelen, geven de ambtenaren die belast zijn met de handhaving ervan de schuld

Diversificatie van de profielen van geweldplegers

Meer sociaal-economisch bevoordeelde profielen vertonen bepaalde agressie tegenover de ambtenaren

Hun eigen rol in de kwaliteit van de relatie met de bevolking

"Respect brengt respect"

Angst voor hun eigen gezondheid...

vanwege hun veelvuldige contact met het publiek en soms een gebrek aan beschermende uitrusting

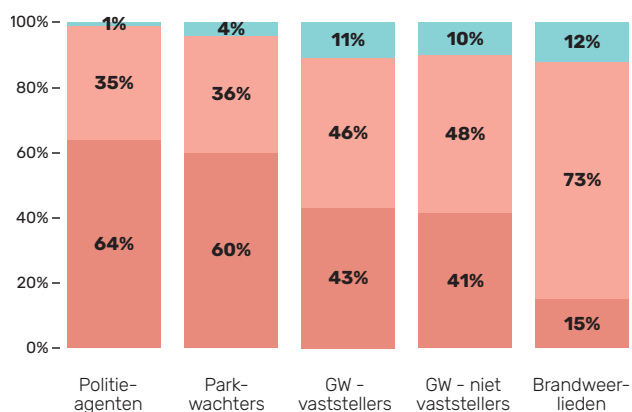
Lagere aanwezigheid in de openbare ruimte...

wat leidt tot minder interacties en dus minder blootstelling aan geweld

1.3.1. Impact van de gezondheidscrisis op het gevoel gerespecteerd te worden door de bevolking

Van de respondenten voelden 6 van de 10 politieambtenaren zich tijdens de gezondheidscrisis minder gerespecteerd dan voorheen, terwijl 7 van de 10 brandweerlieden geen verandering zagen

FIGUUR 7: Evolutie van het gevoel gerespecteerd te worden door de bevolking tijdens de gezondheidscrisis, per beroep

MEER DAN VROEGER
HETZELFDE
MINDER DAN VROEGER

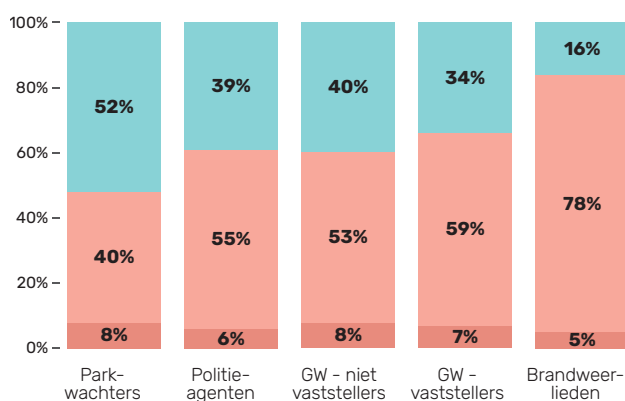
Bron: Zelf ingevulde vragenlijst (PZ/DBDMH/Gemeenten/LB)

De gevolgen van de gezondheidscrisis werden door de verschillende beroepen zeer verschillend ervaren. Van de respondenten voelden meer dan 6 op de 10 politieambtenaren en parkwachters zich minder gerespecteerd door de bevolking dan voorheen, terwijl meer dan 7 op de 10 brandweerlieden geen verandering zagen. Meer dan 1 op de 10 brandweerlieden constateerde zelfs een toename van het respect van de bevolking – wellicht gekoppeld aan de solidariteitsbeweging met het zorgpersoneel (applaus elke avond om 20 uur) tijdens de eerste lockdown in het voorjaar van 2020. De vaststelling dat er meer respect is vanuit de bevolking wordt ook gedeeld door 1 op de 10 gemeenschapswachten.⁵³

1.3.2. Impact van de gezondheidscrisis op het onveiligheidsgevoel van de ambtenaren

Voor veel respondenten is hun onveiligheidsgevoel tijdens de gezondheidscrisis echter niet veranderd (8 op de 10 brandweerlieden en iets meer dan 1 op de 2 politieambtenaren en gemeenschapswachten).⁵⁴ Parkwachters vallen hier op: meer dan de helft van de respondenten in deze beroepsgroep gaf aan zich onveilig te voelen dan voor de gezondheidscrisis. Ter herinnering: dicht bij hun publiek zijnde, waren zij diegenen die het minst vaak verklaarden zich onveilig te voelen vóór deze crisis.

FIGUUR 8: Evolutie van het onveiligheidsgevoel van de respondenten tijdens de gezondheidscrisis, per beroep

MEER DAN VROEGER
HETZELFDE
MINDER DAN VROEGER

Bron: Zelf ingevulde vragenlijst (PZ/DBDMH/Gemeenten/LB)

1.3.3. Mening van ambtenaren over de impact van de gezondheidscrisis

Aan de ambtenaren werden ook open vragen gesteld over de redenen voor de veranderingen (of het gebrek aan veranderingen) die zij ervoeren met betrekking tot hun onveiligheidsgevoel en het gevoel gerespecteerd te worden tijdens de gezondheidscrisis.⁵⁵ Uit hun antwoorden kwamen verschillende elementen naar voren, die volgens de door de ambtenaren gebruikte termen als volgt kunnen worden ingedeeld.

53 Vraag: "Sinds het begin van de gezondheidscrisis voelt u zich gerespecteerd door de bevolking..." Antwoordmodaliteiten: "minder dan vroeger; meer dan vroeger; hetzelfde".

54 Vraag: "Sinds het begin van de gezondheidscrisis voelt u zich onveilig..." Antwoordmodaliteiten: "minder dan vroeger; meer dan vroeger; hetzelfde".

55 Open vraag: "Leg kort uit waarom" na de twee gesloten vragen over veranderingen in respect en onveiligheidsgevoelens sinds het begin van de gezondheidscrisis.

Status quo en reeds bestaande moeilijkheden

Een eerste aspect dat uit de antwoorden op de open vragen naar voren komt is vergelijkbaar met de opmerking hierboven over het gebrek aan impact van de gezondheids crisis op het onveiligheidsgevoel van vele ambtenaren. Zij wijzen op een "status quo" en op het feit dat de moeilijkheden reeds vóór de gezondheids crisis bestonden:

Onze opdrachten blijven dezelfde en ons publiek ook (GW);

Voor mij verandert er niets. De enige extra opdracht is de sensibilisering van het publiek voor de naleving van gezondheidsmaatregelen (social distance, het dragen van het mondkapje) en zoals gewoonlijk zijn er die gehoor geven aan mijn verzoeken en anderen die zich er niets van aantrekken (GW);

Met of zonder crisis, het probleem is het uniform (GW);

Ik denk dat het eerder een generatie- en onderwijsprobleem is dan een gezondheids crisis-probleem. Het probleem van onveiligheid is niet ontstaan door de gezondheids crisis en zal ook niet verdwijnen als de gezondheids crisis voorbij is (politieambtenaar).

Nerveuze burgers op gespannen voet met gezondheidsmaatregelen

De respondenten wijzen op de toegenomen nervositeit onder de burgers als gevolg van de vele beperkingen en burgers die "het hebben gehad" met de overheid vanwege de aanpak van de gezondheids crisis

Gespannen burgers

Parkwachters zijn diegenen wiens gevoel van veiligheid het meest negatief is beïnvloed door de gezondheids crisis: het is voor meer dan de helft van hen (52%) verslechterd. Maar dit geldt ook voor één op de vier politieambtenaren en één op de vier gemeenschapswachten. De redenen voor deze verslechtering houden – in de ogen van de respondenten – verband met de frustratie over talrijke beperkende maatregelen die aan de bevolking werden opgelegd. Er is hier eerder sprake van spanning en agressiviteit, van "burgers die het hebben

gehad met de autoriteiten", dan van een echt gevoel van onveiligheid of geweld:

De aanhoudende noodtoestand heeft een mentale impact op de bevolking (politieambtenaar);

Mensen zijn meer gespannen dan vroeger, stellen onze interventies meer in vraag en maken over alles ruzie (politieambtenaren);

Het publiek staat op scherp vanwege de opgelegde maatregelen (parkwachter);

Ik voel me niet bepaald onveilig. Aan de andere kant zijn mensen duidelijk nerveuzer sinds Covid (brandweelied);

Mensen zijn als tikkende tijdbommen, klaar om te ontploffen bij het minste voorwendsel (politieambtenaar);

Mensen zijn meer gestrest, gefrustreerd en agressief, geneigd zich niet te houden aan de gezondheidsvoorschriften, die ook het effect hebben dat ze andere wetten niet meer willen naleven (politieambtenaar, verkeersreglement, enz.) (politieambtenaar).

Ambtenaren als "buffer" tussen burgers en autoriteiten

De indruk een "buffer te zijn tussen de overheid en het volk" wordt door de actoren vaak geuit:

De gezondheids crisis tast het moreel van de mensen aan, die de beslissingen van onze regering steeds meer beu zijn. Ze geven de politie de schuld van de handhaving van de gezondheidsvoorschriften en "reageren het af op ons" (politieambtenaar);

De bevolking ziet de politie als "klokkenluiders van de overheid" die er alleen op uit zijn de overheid te verrijken door mensen te beboeten die zich niet aan de gezondheidsmaatregelen houden (politieambtenaar).

Deze moeilijke rol voor politieambtenaren wat betreft de handhaving van de gezondheidsmaatregelen is reeds geconstateerd, zowel in België⁵⁶ als in het buitenland.⁵⁷ Volgens de door safe.brussels verzamelde gegevens geldt deze vaststelling ook voor andere beroepen. Soortgelijke moeilijkheden doen zich voor bij veel gemeenschapswachten – maar ook bij parkwachters, in verband met de opmerkingen die zij over het dragen van mondkapjes aan burgers moesten maken. Verscheidene ambtenaren voelden zich "tussen twee vuren" omdat ze "regels moeten handhaven die soms absurd

56 Bv. Federale Politie, *Jaarverslag 2020. De geïntegreerde politie ten aanzien van de gezondheids crisis*, p.5: "De nieuwe opdrachten in verband met de coronahandhaving waren eerder atypisch en bijna onnatuurlijk voor de politie: zij moest zich plotseling tot de burgers wenden en hen beboeten voor het maken van niet-essentiële verplaatsingen, omdat ze met meer dan vier personen rechtstaand buiten waren of geen mondkapje droegen. Taken die soms een negatieve invloed hebben op de relatie tussen de politie en de burgers" (beschikbaar op: https://jaarverslag.federalepolitie.be/assets/pdf/2020/NL/50_Gezondheids crisis.pdf).

57 Aitkenhead E et al, The Police Foundation, The UK's policing thing thank you, *Policing the pandemic*, januari 2022, p.17: "In het voorjaar van 2020 werd de politie geconfronteerd met het moeten handhaven van volksgezondheidsvoorschriften met een ongekend bereik in ons dagelijks leven" (beschikbaar op: https://www.police-foundation.org.uk/2017/wp-content/uploads/2010/10/policing_the_pandemic_final.pdf).

of willekeurig zijn” en als “uitlaatklep voor mensen” dienen (GW). Deze indruk kwam ook naar voren uit de interviews:

Als we het voorbeeld nemen van de jongere op school, die de hele dag een mondkemper draagt, die 's middags met een vriend wil uitgaan... als hij eraan herinnerd wordt een mondkemper te dragen, komt hij in opstand en weigert hij: niet tegen de gemeenschapswacht, maar tegen de maatschappij en de regels (int. coord. GW);

Je kon niet op de banken zitten. Toen 80-jarigen te horen kregen dat ze niet op de banken mochten zitten, ontstond er een vertrouwensbreuk met veel mensen die met de gemeenschapswachten praatten als ze 's morgens hun hond uitlieten. We moesten onmenselijke regels opleggen (int. LB).

De DBDMH-ambtenaren zijn bij uitbreiding ook betrokken:

De bevolking ziet de brandweer als onderdeel van het gezag en gebruikt ons als doelwit om hun ongenoegen te uiten (brandweer).

Onduidelijke regels

Uit de interviews met de coördinatoren van de gemeenschapswachten blijkt ook dat veel burgers vraagtekens plaatsen bij de geldigheid van de veranderende gezondheidsvoorschriften en de door de virologen verstrekte informatie, die zij als tegenstrijdig beschouwden – argumenten waar zij zelf vaak moeilijk op konden antwoorden. Ook de politieambtenaren delen deze constatering:

De politie fungeert als spreekbuis voor slechte beslissingen van de overheid en aangezien sommige beslissingen zelfs voor de politie aan de grens van het begrijpelijke liggen, is het moeilijk een overtuigende verklaring te vinden voor de bevolking (politieambtenaar).

De noodzaak van “juridische teksten die beantwoorden aan de vereisten van duidelijkheid en coherentie die absoluut noodzakelijk zijn om ze onbetwistbaar uniform toe te passen”⁵⁸ was reeds in 2020 een aandachtspunt van de vertegenwoordigers van de geïntegreerde politie. Comité P⁵⁹ was ook van mening dat de communicatie van autoriteiten en deskundigen, die niet altijd duidelijk was,⁶⁰ “het draagvlak bij (een deel van) de burgers om de maatregelen te respecteren kan verminderen”. Gebrek aan consistentie en duidelijkheid vergroot ook de kans “op een foutieve uitvoering van de taken door de politiediensten, alsook de kans dat de geloofwaardigheid van de politie hieronder te lijden kan

hebben”.⁶¹ Overigens is dit niet specifiek voor België: ook in Groot-Brittannië is uit onderzoek gebleken dat noch de politie noch het publiek vond dat de regels tijdens de pandemie duidelijk waren.⁶²

Naar aanleiding van deze twijfel aan de geldigheid van de regels wordt in verschillende interviews, met name met gemeenschapswachten, ook gewezen op de confrontatie van ambtenaren met complottheorieën en moeilijke interacties met burgers (voornamelijk in verband met de aanmaning om een mondkemper te dragen):

Mensen die in complottheorieën geloven, willen het niet dragen. Deze mensen zijn vaak arrogant of denigrerend [...] mensen die zich verzetten tegen het systeem, die het vaccin niet willen, die het mondkemper niet willen, die zeggen dat er geen virus is... (int. coord. GW);

Mensen herinneren aan het mondkemper was regelmatig een bron van spanning. Veel burgers steunen complottheorieën, zeggen dat het mondkemper nutteloos is (int. coord. GW).

Ten slotte merken sommige ambtenaren op dat “het effect van de gezondheidsmaatregelen op de meest kwetsbare bevolkingsgroepen de problemen in verband met alcohol, drugs en armoede lijkt te hebben versneld” (GW). Deze factoren (alcohol en drugs in het bijzonder) worden ook vaak genoemd als oorzaken of aanleidingen van het geweld tegen de ambtenaren, zoals uit de verzamelde vragenlijsten blijkt.

Meer gevarieerde daderprofielen

Verscheidene respondenten vermelden dat spanning en agressie tegenover gezagsdragers zich tijdens de gezondheids crisis hebben uitgebreid naar bevolkingsgroepen waar dit soort gedrag voorheen niet werd waargenomen:

De populatie die niet criminogeen was, wordt criminogeen (politieambtenaar);

De mensen zijn respectloos geworden en halen alles door elkaar, vooral de “bobo’s” die van veel dingen verstoken blijven (parkwachter);

We hadden problemen met profielen van mensen waar we nooit eerder mee te maken hadden gehad (politieambtenaar).

58 Comité P, *Jaarverslag 2021*, p.117 (beschikbaar op: <https://comitep.be/document/jaarverslagen/Comite%20P%20jaarverslag%202021.pdf>).

59 Vast Comité van toezicht op de politiediensten, dat “onafhankelijk en neutraal op[treedt] ten dienste van de wetgevende macht om deze bij te staan in haar toezicht op de uitvoerende macht”. Zie <https://comitep.be/opdrachten.html>.

60 Comité P, *Analyse van de klachten in 2020 over het optreden van de geïntegreerde politie in het kader van het beheer van de coronacrisis. Aanvulling op het verslag “Tussentijdse overwegingen met betrekking tot het optreden van de geïntegreerde politie in het kader van het beheer van de eerste golf van de coronacrisis”*, p.25 (beschikbaar op: <https://comitep.be/document/onderzoeksrapporten/Analyse%20van%20de%20klachten%20in%20het%20kader%20van%20het%20beheer%20van%20de%20eerste%20golf.pdf>) en Comité P, *Verslag 2021 (o.c.)*, p.120.

61 Comité P, *Ibid.*, p.120.

62 Aitkenhead E. et al, *Policing the pandemic*, o.c. p.18 (“neither side (i.e. the public and the police) believed that clarity existed during the height of the pandemic”).

Disrespect en zelfs geweld tegen ambtenaren komt ook uit de zogenaamde “bevoorrechte” sociale klassen

Deze vaststelling van een uitbreiding van de categorieën van personen die agressief of zelfs gewelddadig zijn tegen ambtenaren blijkt ook uit de gevoerde gesprekken:

De Covid-crisis heeft niet geholpen. Vroeger werden we door een deel van de bevolking niet gerespecteerd, maar dit heeft zich uitgebreid [...] (int. politie);

De geweldpleger tijdens de gezondheids crisis, kon iedereen zijn, een persoon die in normale omstandigheden behoorlijk opgeleid en respectvol zou zijn, maar op dat moment verloren ook zij geregeld hun kalmte (int. politie);

Tijdens Covid, op plaatsen waar we problemen hadden, was het meer algemeen. We grepen vaak in bij mensen die door de maatschappij als “goede mensen” werden omschreven. “Ik studeer rechten, ik zit op de universiteit en ik heb gewoon een feestje”. We zagen meer bevoorrechte sociaal-economische profielen (int. politie);

La Boum was een gekkenhuis. Ik had nog nooit zoveel geweld gezien, zoveel gebrek aan respect voor de politie die alleen maar haar werk deed. [...] Ik was verbaasd over het profiel van de mensen: er was een mix [...] het waren niet allemaal mensen met een “krapuul” profiel (int. politie).

Deze tendens beperkt zich niet alleen tot de gezondheids crisis, maar maakt ook deel uit van een meer algemene evolutie:

Nu verspreidt het (noot van de redactie: het gebrek aan respect) zich naar andere delen van de bevolking, andere sociale kringen. Bijvoorbeeld, communities van jonge bio-bobo's die zeer anti-politie zijn. Ze zijn opgeleid en belezen. Ze maken tags, graffiti... maar er zijn al incidenten met hen geweest in de wijken tijdens cafécontroles bijvoorbeeld (int. politie);

Er zijn nogal wat mensen in de gemeente die een hoog inkomen hebben en die het nogal slecht opvatten als wij hen de les komen lezen (int. coord. GW);

Wanneer iemand een opleiding heeft genoten en bemiddeld is, ziet die ons als een “inferieur beroep”. Ik krijg dan een respectloze sneer omdat ik hem eraan herinner zijn hond aan de leiband te houden (int. BE).

Er moet worden opgemerkt dat sommige van de geïnterviewde actoren daarentegen aangeven dat zij geen verschil in het profiel van de geweldplegers hebben opgemerkt tijdens de gezondheids crisis. Zij benadrukken dat “het voor meneer en mevrouw met een grote tuin gemakkelijker is om de gezondheidsmaatregelen te respecteren” (int. politie). Weer anderen geven aan dat zij hun gedrag aan de context hebben

aangepast en enige flexibiliteit hebben getoond bij het toepassen van de regels van *social distancing*, bv.:

Ik was heel begripvol tijdens de lockdown: iemand die met zijn kind rondloopt, voor mij geen probleem. Ik maakte een verschil tussen een stel met drie kinderen die rondlopen en een groep jongeren die met 10 op straat staan en geen zak geven om de gezondheids crisis (int. politie).

Deze “aanpassing” van het gedrag van ambtenaren is niet alleen ingegeven door “begrip voor de frustraties van mensen die in een appartement wonen”, maar soms ook door de angst voor een te sterke reactie van diegenen die aangesproken worden:

In de “moeilijke wijken” durven ze mensen niet eens te vragen om mondklappers te dragen omdat ze weten dat het zal leiden tot opstand en het gooien van stenen, terwijl ze de gemiddelde persoon die op een bankje in het park zit wel aanspreken. De mensen zijn niet blij en de politie is gefrustreerd omdat ze niet de middelen heeft om de maatregelen in moeilijke buurten toe te passen en de “fatsoenlijke” mensen draaien hiervoor op (int. politie).

Relaties met de bevolking die afhangen van de houding van de ambtenaar

“Respect brengt respect”: verscheidene ambtenaren benadrukken hun eigen rol bij het onderhouden van goede relaties met de bevolking in een moeilijke gezondheids context

Het is interessant om op te merken dat, hoewel sommige ambtenaren een moeilijke context constateren als gevolg van de gezondheids crisis, m.n. de beperkingen die iedereen worden opgelegd en de moeilijke aanmaningen om weinig populaire regels te respecteren, zij ook wijzen op hun eigen rol in het onderhouden van hartelijke interacties met de bevolking. Zo nemen zij de verantwoordelijkheid voor het al dan niet onderhouden van een goede relatie met de bevolking:

Respect brengt respect. Ik heb mensen altijd gerespecteerd en mensen hebben mij altijd gerespecteerd (brandweerman);

De burgers zijn nerveuzer sinds de crisis, maar als je ze met respect benadert loopt de interventie goed af ook al zijn ze gespannen (GW);

Ik merk geen verandering, maar misschien ligt het aan de kwaliteit van de interventie. Het vinden van het juiste communicatieniveau is belangrijk (policier).

Het belang van goede communicatie met de burgers, vooral tijdens de gezondheidscrisis en in een context van veranderende regels, was ook een belangrijke aanbeveling van Comité P na zijn analyse van de individuele klachten die het comité heeft ontvangen over het optreden van de politie in verband met de coronamaatregelen.⁶³

De interviews gaan nog een stap verder en geven aan dat het gedrag van ambtenaren een sleutelrol speelt bij het onderhouden van goede betrekkingen, maar ook aanleiding kan geven tot geweld:

Een fysieke aanval is zelden volledig gratis: soms heeft de gemeenschapswacht niet de juiste houding en provoceert hij onbewust de persoon in plaats van de situatie te ontmijnen (nt. coord. GW);

Er is altijd een trigger in een conflict [...] het kan de gebruiker zijn, maar ook de ambtenaar die zich misschien niet goed heeft opgesteld of niet de juiste informatie doorgaf (int. LB);

Soms gedraagt de politie zich tijdens interventies zo dat we zeker weten dat er een opstand komt, omdat enkel woorden de situatie voor 90% kunnen ontmijnen (int. politie).

Angst van het personeel voor de eigen gezondheid

Ook moet worden vermeld dat verscheidene ambtenaren zich onveilig voelden vanwege het risico van blootstelling aan Covid-19 door het contact met de bevolking, dat inherent is aan hun werk. In de interviews worden hiervan voorbeelden gegeven: er werd "op een gemeenschapswacht gehoopt voor het terechtwijzen van een baasje wiens hond niet aan de leiband was" en een andere "werd tijdens de Covid-periode vastgegrepen in de buurt van een school" (int. coord. GW). Meer bepaald voor de parkwachters kan de toevloed van mensen in de parken voor onrust hebben gezorgd, vooral bij een voor de ambtenaren onbekend publiek, waarmee geen vooraf bestaande vertrouwensrelatie bestond; de vuile en overvolle parken leidden dus tot heel wat frustratie bij de ambtenaren (int. LB).

De respondenten van de vragenlijst vermeldden ook dat ze zich hadden laten vaccineren "om volledig gerust te zijn, omdat [ze] bang waren Covid op te lopen" (GW). Verscheidene actoren (politie, GW en personeel van de DBDMH) wijzen

ook op het gebrek aan uitrusting bij het begin van de gezondheidscrisis (mondmaskers, ontsmettingsgel, enz.) als een factor die het gevoel van onveiligheid in aanwezigheid van de burger heeft versterkt.

Minder aanwezigheid op straat en een meer ontvankelijke bevolking als factoren die het veiligheidsgevoel verbeteren

Het kleine deel van de respondenten die aangaven zich minder onveilig te voelen tijdens de gezondheidscrisis (5 tot 8% afhankelijk van het beroep) verklaarde dit ten slotte door de vermindering van de activiteiten en de geringere aanwezigheid van het publiek op straat en in de parken, gezien de beperkingen in verband met de gezondheidsmaatregelen in 2020:

Er is minder geweld, minder dronken mensen op straat (politieambtenaar).

Sommigen zeggen ook dat burgers zich bewust waren van de moeilijkheden en dus meer bereid waren te luisteren – of bang waren voor boetes:

De gezondheidssituatie heeft veel families, vrienden, kennissen getroffen. Mensen letten nog steeds op (GW);

Mensen zijn bang voor Covid-boetes (politieambtenaar).

We kunnen dus een algemene spanning vaststellen als gevolg van de gezondheidscrisis en een tendens tot verbreding van de categorieën van de bevolking die in bepaalde gevallen respectloos, of zelfs agressief of gewelddadig konden zijn tegenover ambtenaren. Zij werden immers beschouwd als de "gewapende arm" die de door de overheid opgelegde maatregelen uitvoert. Toch moeten we voorzichtig zijn met algemeenheden en kijken naar individuele en uiteenlopende situaties waarvan de uitkomst afhangt van zowel de gemoedstoestand van de burgers als de houding van de ambtenaren die bij de interactie betrokken waren.

63 Comité P, *Analyse van de klachten...* o.c., p.27-28.

2 Risico van blootstelling aan geweld

Na vragen over het gevoel van onveiligheid en het respect van de bevolking, werd de respondenten gevraagd naar het

risico op blootstelling aan geweld vanuit de bevolking bij de uitoefening van hun functie.

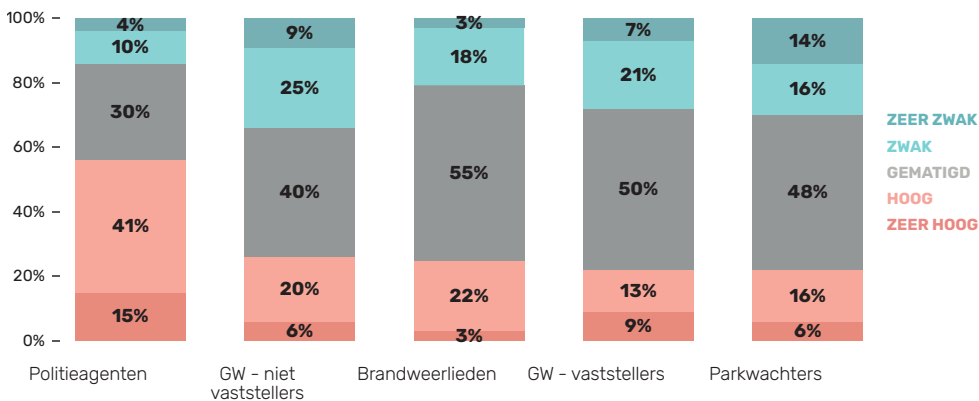
2.1 Individueel gepercipieerd risico op blootstelling aan geweld

Een eerste vraag in dit verband betreft het risico op geweld zoals door de ambtenaar zelf ervaren.⁶⁴ Uit de ontvangen antwoorden blijkt dat het zelf ingeschatte risico om in de uitoefening van zijn functie aan geweld te worden blootgesteld bijzonder hoog is voor politieambtenaren: 56% van de respon-

denten in dit beroep is van mening dat zij aan een "hoog" of "zeer hoog" risico op geweld zijn blootgesteld. Respondenten in de andere beroepen zijn het vaakst van mening dat zij een "gematigd" risico lopen en slechts 22% tot 26% (afhankelijk van het beroep) acht dit risico "hoog" of "zeer hoog".

Meer dan de helft van de respondenten bij de politie voelt zich blootgesteld aan een (zeer) groot risico op geweld (1 op de 4 tot 1 op de 5 respondenten in andere beroepen)

FIGUUR 9: Zelfgeschat risico op geweld bij de uitvoering van het werk, per beroep

Bron: Zelf ingevulde vragenlijst (PZ/DBDMH/Gemeenten/LB)

2.2 Vergelijkend gepercipieerd risico op blootstelling aan geweld voor elk beroep

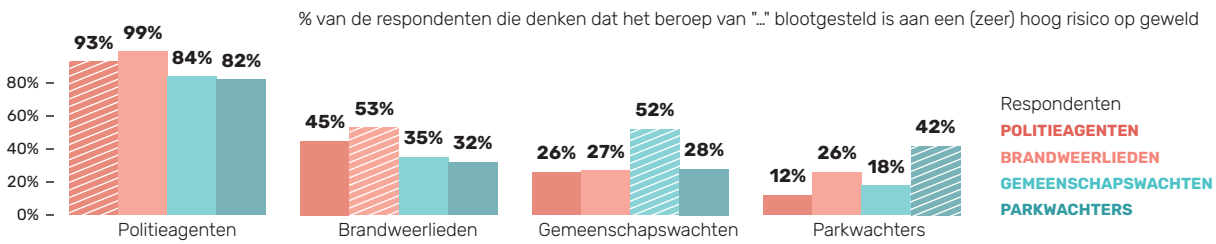
Een andere vraag betrof de perceptie van het risico op blootstelling aan het geweld van de verschillende beroepen – op collectief niveau en niet op individueel niveau en in een vergelijkend perspectief tussen de beroepen.⁶⁵ De antwoorden kunnen dus verschillen tussen deze vraag en

de vorige, die betrekking had op de blootstelling aan het individueel gepercipieerd risico, "in zijn geheel", zonder verwijzing naar de andere beroepen die in de analyse in aanmerking zijn genomen.

64 Vraag: "Hoe schat u de risicograad op geweld (verbaal, seksueel, fysiek, psychologisch) in bij de uitvoering van uw werk?" Antwoordmodaliteiten: "zeer zwak; zwak; gematigd; hoog; zeer hoog".

65 Vraag: "Welk beroep is volgens u het meest blootgesteld aan geweld (rangschik van meest blootgesteld aan geweld naar minst blootgesteld aan geweld)?" Antwoordmodaliteiten: "zeer zwak; zwak; gematigd; hoog; zeer hoog".

FIGUUR 10: Perceptie van een “hoog” of “zeer hoog” risico op blootstelling aan geweld voor de verschillende beroepen in functie van het beroep van de respondent. Zelfbeoordeling (gearceerd) en inschatting door respondenten in andere beroepsgroepen

Bron: Zelf ingevulde vragenlijst (PZ/DBDMH/Gemeenten/LB)

Met uitzondering van de politie is de zelfbeoordeling van het risico van geweld hoger dan de perceptie van de andere beroepen

Vanuit dit oogpunt zijn de respondenten in alle onderzochte beroepen het erover eens dat de politie blootgesteld wordt aan “hoge” of “zeer hoge” risico’s op geweld (volgens 82-99% van de respondenten voor elk beroep). Voor brandweerlieden, gemeenschapswachten en parkwachters daarentegen is het zelf ingeschatte “hoog” of “zeer hoog” risico op geweld telkens hoger dan het risico dat de respondenten in andere beroepen inschatten. Meer dan de helft van de respondenten onder brandweerlieden (53%) en gemeenschapswachten (52%) beschouwt zichzelf als blootgesteld aan deze risiconiveaus, evenals 42% van de respondenten onder parkwachters.

Deze laatste zijn degenen voor wie de andere beroepen het risico op blootstelling aan geweld het meest onderschatten, ongetwijfeld wegens een gebrek aan kennis van hun beroep: in de gevoerde gesprekken kwam meermaals naar voren dat de verschillende gesprekspartners weinig wisten over het beroep van parkwachter en weinig contact hadden met deze beroepsgroep – met uitzondering van de GW van bepaalde gemeenten. Zij zagen het ook als een preventief beroep, dicht bij de burger en dus weinig blootgesteld aan geweld:

Van de parkwachters weet ik het niet, ik ken hun ervaring niet. Voor mij is het moeilijk om ze in te delen (int. politie);

We zien de parkwachters van Leefmilieu Brussel weinig [...] Ik zou ze onderaan de lijst zetten (int. politie);

Ik heb de indruk dat de parkwachters, net als de gemeenschapswachten, goede contacten hebben met de burgers in onze zone (int. politie);

De parkwachters, we komen ze tegen, we zien dat ze goede relaties hebben met de jongeren in de parken (int. coord. GW).

Omgekeerd worden parkwachters – evenals gemeenschapswachten – soms ook beschouwd als meer blootgesteld dan

politieambtenaren, omdat zij minder “gewapend” zijn om geweld aan te pakken.⁶⁶

Ik zou zeggen dat de parkwachters het meest blootgesteld zijn, omdat ze geen macht hebben. Ze moeten de administratieve voorschriften handhaven en omdat ze geen macht hebben, zou het me niet verbazen als mensen het niet erg vinden om hen te beledigen [...]; de gemeenschapswachten, tenminste die die vaststellingen kunnen doen, zijn vermoedelijk ook blootgesteld aan geweld (int. politie).

Ten aanzien van de DBDMH zijn de meningen verdeeld: behalve de politieambtenaren, die vinden dat zij gematigd worden blootgesteld aan het risico op geweld, is 40% van de gemeenschapswachten en parkwachters van mening dat de brandweerlieden slechts een “zwak” of “zeer zwak” risico lopen om aan geweld te worden blootgesteld of geven geen mening. Dit antwoord kwam ook vaak naar voren in de interviews op het niveau van de gemeenten en Leefmilieu Brussel. De bevroegden vinden het moeilijk te begrijpen dat brandweertuigen of ambulanciers, die burgers om medische redenen of voor brandbestrijding komen helpen, zouden kunnen worden aangevallen:

Ambulanciers worden over het algemeen gerespecteerd, evenals brandweerlieden (int. coord. GW);

Ik weet niet veel over ambulanciers/brandweer. Ze komen mensen redden maar kunnen in gewelddadige situaties terecht komen, maar dat zou zeldzaam moeten zijn (int. coord. GW);

Het is ongelooflijk dat brandweermannen en ambulanciers zo iets overkomt (int. LB).

Volgens de interviews met de actoren zijn de brandweertuigen ook minder blootgesteld aan geweld dan de ambulanciers die “meer indringende maatregelen nemen zoals mensen dwingen mee te komen” (int. politie) of die geconfronteerd worden met dronken of gewonde personen, die soms moeilijk uit vrije wil in de ambulance te bewegen zijn (int. coord. GW). Dit verschil tussen de opdrachten van de “brandweer” en de “ambulanciers” blijkt ook uit de interviews en de vragenlijsten verzameld bij personeelsleden van de DBDMH.

66 Zie ook hieronder “3. Zelfgerapporteerd slachtofferschap”.

3 Zelfgerapporteerd slachtoffer- schap

We geven een overzicht van slachtofferschap per beroep volgens de frequentie van blootstelling, om het onderwerp

in te leiden en om het hierboven geschteste transversale overzicht van subjectieve veiligheid aan te vullen.

In het kort

› **Het ervaren geweld is meestal verbaal:**

Verbale agressie wordt minstens één keer per week ervaren door: 65% van de politie-respondenten, een derde van de parkwachters en gemeenschapswachten, 3 op de 10 brandweerlieden

Beledigingen worden minstens één keer per week geuit aan het adres van: 54% van de politieambtenaren, een derde van de parkwachters en gemeenschapswachten, 2 op de 10 brandweerlieden

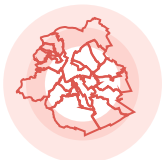
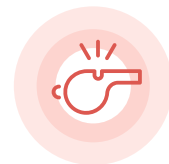
› **Alle beroepen worden geconfronteerd met allerlei soorten geweld:**

Bijna 1 op de 3 politieambtenaren, 1 op de 5 parkwachters, 1 op de 7 brandweerlieden en 1 op de 10 gemeenschapswachten zegt minstens één keer per maand het slachtoffer te zijn van fysiek geweld

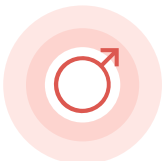
› **Slachtofferschap is het hoogst bij politieambtenaren...**

65% van de respondenten zegt minstens één keer per week het slachtoffer te zijn van verbale agressie, 54% van beledigingen, 32% van psychologisch geweld en 10% van fysiek geweld

... maar zij zien zichzelf als beter opgeleid/uitgerust om ermee om te gaan en worden ook extern zo waargenomen. Ze zien geweld als iets wat voortvloeit uit de aard van hun werk

› **Personeel dat niet in het BHG woont, zegt vaker slachtoffer te zijn van verbaal, psychologisch en vooral fysiek geweld dan Brusselse bewoners**

› **Mannen worden meer getroffen door fysiek geweld:**

21% van de mannelijke respondenten zegt er minstens één keer per maand aan te zijn blootgesteld (tegenover 11% van de vrouwen); slechts 33% is er nog nooit aan blootgesteld (tegenover 43% van de vrouwen)

› **Vrouwen melden verhoudingsgewijs meer feiten van seksueel geweld:**

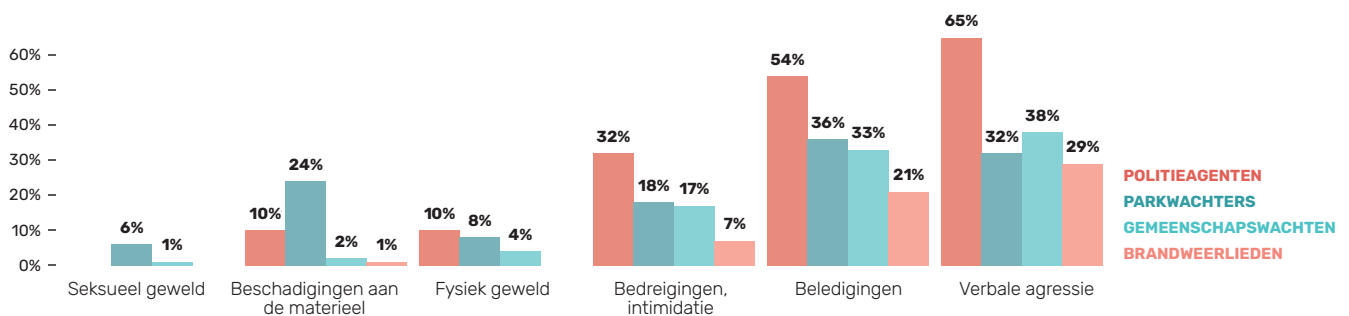
32% van de vrouwelijke respondenten zegt er al mee te maken te hebben gehad tegenover 6% van de mannen

3.1 Slachtofferschap ten minste eenmaal per week afhankelijk van beroep

Wat het zelfgerapporteerde slachtofferschap⁶⁷ betreft, zijn er zowel constanten als variaties, afhankelijk van het beroep. Hoewel alle beroepen vooral te maken hebben met verbaal geweld (agressie, stem verheffen en beledigingen), is de mate van blootstelling aan het verschijnsel niet voor iedereen gelijk.

Slachtofferschap is het hoogst bij politieambtenaren: 65% van de respondenten zegt minstens eenmaal per week slachtoffer te zijn van verbale agressie, 54% van beledigingen en 10% van fysiek geweld

FIGUUR 11: Slachtofferspercentage (ten minste eenmaal per week door respondenten gerapporteerde feiten), per beroep

Bron: Zelf ingevulde vragenlijst (PZ/DBDMH/Gemeenten/LB)

65% van de respondenten bij de politie zegt minstens één keer per week het slachtoffer te zijn van verbale agressie en 54% zegt even vaak beledigingen te ervaren. Ongeveer een derde van de respondenten onder parkwachters en gemeenschapswachten zegt hetzelfde, terwijl de verhoudingen iets lager liggen onder brandweerlieden: 3 op de 10 zouden minstens één keer per week te maken krijgen met verbale agressie en 2 op de 10 met beledigingen. Daarna volgt psychisch geweld (bedreiging, intimidatie, enz.), waarmee een derde van de politieambtenaren wekelijks of vaker te maken krijgt, en vervolgens fysiek geweld en beschadiging van eigendommen, iets wat wekelijks voorkomt bij één op de tien politieambtenaren. Merk op dat dit laatste zeer vaak wordt gemeld door parkwachters, van wie een kwart zegt minstens eenmaal per week met materiële schade te worden geconfronteerd. Aangenomen mag worden dat het hier gaat om vandalisme met schade aan parkuitrusting (bv. bankjes, speeltoestellen, enz.) en niet om rechtstreeks geweld tegen het personeel en hun uitrusting. Het gaat dus om incidenten die niet rechtstreeks binnen het bestek van deze studie vallen. Seksueel geweld wordt slechts zeer marginaal genoemd.

Volgens hun eigen verklaringen worden politieambtenaren het vaakst met geweld geconfronteerd (in alle verschijningsvormen). Zij worden gevolgd door gemeenschapswachten en parkwachters op een redelijk vergelijkbaar niveau (behalve

voor materiële schade, die vooral de laatste betreft). De brandweerlieden sluiten het rijtje af – ondanks de belangrijke plaats die geweld tegen hen inneemt in de media (zie Inleiding hierboven). Die nadrukkelijke aandacht in de media kan verband houden met het feit dat, terwijl blootstelling aan geweld in zekere zin kan worden beschouwd als een integraal onderdeel van het politieambt, dit veel minder vanzelfsprekend lijkt voor brandweerlieden of ambulanciers. Zij zijn er om de bevolking te helpen om medische redenen of bijvoorbeeld bij brand – waardoor geweld tegen hen des te schokkender is voor de publieke opinie. Dit blijkt ook uit de gevoerde interviews, waarin verschillende politieambtenaren hun onbegrip uitten over het geweld tegen brandweerlieden:

Het verbaast me nog vaak dat brandweerlieden die een brand gaan blussen het zwaar te verduren krijgen, dat er stenen naar hen worden gegooid, dat er gaten in hun waterleiding worden gemaakt. Ook dat is geweld, iemand verhinderen zijn werk te doen in het algemeen belang (int. politie);

Als mensen uiteindelijk ambulanciers slaan of stenen gooien naar brandweerlieden, denk ik dat er een probleem is. Dit zijn beroepen die er zijn om mensen te helpen, te ondersteunen en te verzorgen (int. politie).

67 Vraag: "Hoe vaak werd u tijdens de uitvoering van uw taken slachtoffer van de volgende gewelddaden gepleegd door een burger?" Antwoordmodaliteiten: "nooit; minder dan 5 keer per jaar; ±1 keer per maand; ±1 keer per week; bijna dagelijkse", voor elk van de volgende items: "Fysiek geweld (slagen en/of verwondingen, omverlopen, gooien met voorwerpen...); Seksueel geweld (ongewenste seksuele voorstellen of avances, ongewenste aanrakingen, verkrachting...); Beledigingen (scheldwoorden, beledigingen (racistische, seksistische...); Bedreigingen, intimidatie; Andere verbale agressie (agressievetoen, stem verheffen, scherpe reactie...); Beschadiging aan uw materieel".

Politieambtenaren zijn door de aard van hun werk meer blootgesteld aan geweld, maar ze zijn ook beter opgeleid en uitgerust om ermee om te gaan

Politieambtenaren daarentegen worden door de aard van hun beroep blootgesteld aan geweld:

Door de aard van onze taak moeten we mensen hun vrijheden ontnemen, hun identiteit controleren... de politie heeft een beetje een moeilijke rol. De brandweer is er niet op uit om vrijheden in te perken, ze komen niet om drugsdealers lastig te vallen, dat is sowieso niet hun taak (int. politie);

Er is niets aan te doen; als je een wegpiraat aanhoudt, zal hij je niet bedanken (int. politie);

Wanneer wij ingrijpen om een conflict onder burgers op te lossen, richten wij ons op diegenen die een probleem veroorzaken en degene die weer op zijn plaats wordt gezet is natuurlijk niet blij dat hij tot de orde wordt geroepen... Maar brandweerlieden of ambulanciers komen een gericht probleem oplossen, dat niet de bevolking zelf is (int. politie).

Ten slotte worden politieambtenaren, zoals hierboven vermeld, weliswaar meer blootgesteld, maar ook beschouwd als beter opgeleid, beter voorbereid en beter uitgerust om met geweld om te gaan dan ambtenaren in andere beroepen:

De politie is meer blootgesteld, maar ook beter uitgerust. De gemeenschapswachten en parkwachters daarentegen hebben niets om zich te verdedigen, zij hebben alleen het woord om met mensen te onderhandelen... (int. coord. GW);

De politie ervaart meer geweld, maar heeft wel afschrikmiddelen en meer middelen om de orde te handhaven, want dat is hun taak (int. coord. GW);

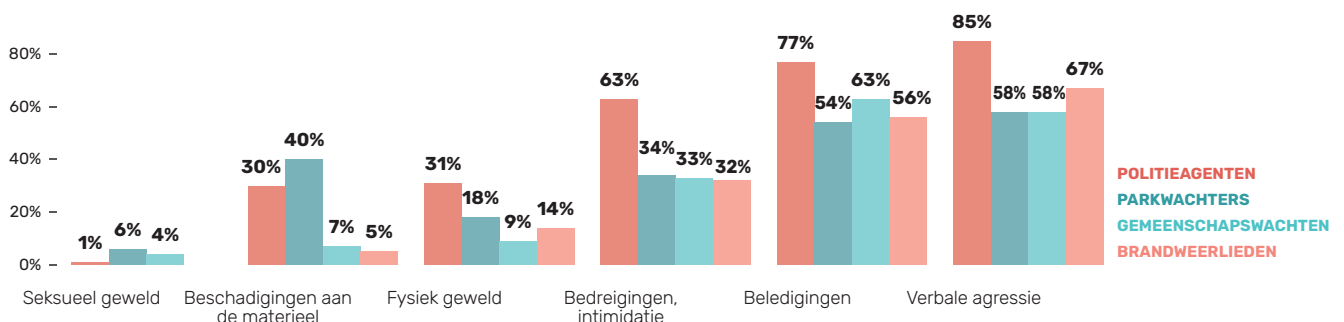
De politie is opgeleid voor dit soort situaties, wij kennen de wijken, wanneer wij ingrijpen doen we dat niet alleen en voor het probleem dat zich voordoet. De brandweer komt tussen voor een brand, zij verwachten deze aanvallen niet van jongeren, die geen deel uitmaken van hun opdrachten, namelijk het blussen van de brand. De ambulanciers komen ook tussen voor een gewonde of zieke, en ook zij worden soms aangevallen. Als het een routineopdracht is, zijn ze maar met twee, zonder enige beschermende uitrusting, en moeten ze zowel de persoon verzorgen als zichzelf beschermen... (int. politie).

3.2 Slachtofferschap ten minste eenmaal per maand afhankelijk van beroep

Als we rekening houden met incidenten die minstens één keer per maand plaatsvinden, liggen brandweerlieden voor op gemeenschapswachten en parkwachters wat betreft verbale agressie en op één lijn wat betreft andere soorten geweld.

In alle beroepen zegt meer dan de helft van het personeel ten minste eenmaal per maand het slachtoffer te zijn van verbaal geweld en agressie en meer dan een derde van bedreigingen of intimidatie

FIGUUR 12: Slachtofferspercentage (ten minste eenmaal per maand door respondenten gerapporteerde feiten), per beroep

Bron: Zelf ingevulde vragenlijst (PZ/DBDMH/Gemeenten/LB)

De prevalenties zijn overal hoog, aangezien meer dan de helft van alle respondenten zegt ten minste eenmaal per maand het slachtoffer te zijn van beledigingen en verbale agressie, en een derde van de respondenten zegt met dezelfde frequentie te worden bedreigd of geïntimideerd. De prevalentie is het hoogst voor politieambtenaren: ten minste eenmaal per

maand worden 8 op de 10 politieambtenaren beledigd, twee derde van de politieambtenaren wordt bedreigd en een derde wordt het slachtoffer van fysiek geweld. Fysiek geweld treft ook 1 op de 5 parkwachters, 1 op de 7 brandweerlieden en 1 op de 10 politieambtenaren per maand.

3.3 Zelfgerapporteerd slachtofferschap afhankelijk van woonplaats en geslacht

Voor alle beroepen samen vertoont de woonplaats van de personeelsleden een significant verband, niet alleen met het gevoel gerespecteerd te worden door de bevolking (zie 1.2. hierboven), maar ook met het zelf gerapporteerde slachtofferschap. Niet-Brusselaars⁶⁸ geven vaker dan Brusselaars aan slachtoffer te zijn van verbaal, psychisch en vooral fysiek geweld.⁶⁹ Bijvoorbeeld:

- › Bijna de helft van de Brusselaars (47%) zegt "nooit" het slachtoffer te zijn van fysiek geweld, terwijl dat voor nauwelijks een kwart van de niet-Brusselaars (23%) geldt;
- › 20% van de Brusselaars zegt nooit het slachtoffer te zijn geweest van bedreiging of intimidatie, tegenover 8% van de niet-Brusselaars;
- › Een derde van de Brusselaars zegt "nooit" of slechts "minder dan 5 keer per jaar" het slachtoffer te zijn van verbale agressie, tegenover een vijfde van de niet-Brusselaars.

Wat gender betreft, zijn er geen significante verschillen in de antwoorden van vrouwen en mannen met betrekking tot verbaal geweld (beledigingen of agressie) of psychologisch geweld (bedreigingen en intimidatie). Mannen worden daarentegen aanzienlijk meer geconfronteerd met fysiek geweld: volgens hen wordt 21% van de mannelijke respondenten er minstens één keer per maand mee geconfronteerd (tegenover 11% van de vrouwen); slechts 33% is er nooit mee geconfronteerd geweest (tegenover 43% van de vrouwen).⁷⁰ Vrouwen daarentegen maken naar verhouding meer melding van seksueel geweld: 32% van de vrouwelijke respondenten zegt dit al eens te hebben meegemaakt, tegenover 6% van de mannen.⁷¹

68 Voor de verdeling van de respondenten naar beroep en woonplaats, zie "1. Kader en methodologie, 3.3.3. Kenmerken van de respondenten".

69 Verbale agressie: Chi2 11,631; ddl 4; p < 0,05; Beledigingen: Chi2 9,682; ddl 4; p < 0,05; Bedreigingen en intimidatie: Chi2 15,271; ddl 4; p < 0,01; Fysiek geweld: Chi2 35,645; ddl 4; p < 0,001.

70 Chi² 10,127; ddl 4; p < 0,05.

71 Chi² 59,782; ddl 4; p < 0,001.

4 Conclusie

De analyse van gegevens over subjectieve veiligheid, vestigde de aandacht op de nauwe contacten die de vier geselecteerde beroepen – politieambtenaren, brandweerlieden, parkwachters en gemeenschapswachten – met de burgers onderhouden bij de uitvoering van hun taken. Voor alle beroepen samen verklaart 65% van de respondenten op de vragenlijst van het Observatorium dat zij “altijd” in contact staan met het publiek op het terrein. De aard van deze contacten verschilt echter per beroep: brandweerlieden en politieambtenaren hebben voornamelijk incidentele contacten, aangezien zij zich voornamelijk per motorvoertuig verplaatsen, en in het kader van meer gerichte interventies; gemeenschapswachten en parkwachters hebben dan weer nauwere contacten met de buurt, aangezien zij zich voornamelijk te voet verplaatsen.

Deze nauwe contacten met de bevolking kunnen positief zijn, maar soms ook in een weinig respectvolle context plaatsvinden. Politieambtenaren zijn het meest bezorgd: bijna 3 op de 10 vinden dat de bevolking hen “nooit” of slechts “zelden” respecteert. Politieambtenaren voelen zich ook het meest onveilig: 1 op de 4 zegt zich “altijd” of “vaak” onveilig te voelen. Parkwachters daarentegen voelen zich weinig onveilig (slechts 8% zegt zich “vaak” of “altijd” onveilig te voelen) en wel gerespecteerd door de bevolking (slechts 2% zegt “nooit” of “zelden” gerespecteerd te worden). Dit is zeker een weerspiegeling van de nabijheid van deze actoren tot de burgers met wie zij dagelijks of bijna dagelijks in contact komen.

Voor alle beroepen samen voelen respondenten die in het BHG wonen zich meer gerespecteerd door de bevolking dan niet-Brusselaars; zij zeggen ook naar verhouding minder vaak het slachtoffer te zijn van verbaal, psychologisch en fysiek geweld. Dit illustreert het belang van kennis van het grondgebied en van de specifieke regionale kenmerken voor de ontwikkeling van wederzijds respect tussen burgers en ambtenaren die het gezag vertegenwoordigen. Wat gender betreft, nemen vrouwen een neutralere positie in dan mannen: 60% van hen voelt zich “soms” onveilig. Mannen voelen zich naar verhouding vaker “vaak”/“altijd” (22% M tegen 13% V) of “zelden”/“nooit” (34% M tegen 27% V) onveilig.

De gevolgen van de gezondheids crisis worden door de verschillende beroepsgroepen verschillend ervaren. Van de respondenten voelen 6 van de 10 politieambtenaren en 6 van de 10 parkwachters zich minder gerespecteerd dan vóór de COVID-19-epidemie, maar 7 van de 10 brandweerlieden zien geen verandering. De ambtenaren wijzen erop dat de moeilijkheden die zij ondervinden reeds vóór de pandemie bestonden. Zij wijzen niettemin op een grotere spanning bij

de bevolking, die aan talrijke maatregelen was onderworpen, en op de breuk van een deel van de bevolking met de gezondheidsmaatregelen en, bijgevolg, met de autoriteiten die deze hebben ingevoerd. Dit leidt tot confrontaties met burgers die “bij het minste voorwendsel ontploffen” en de indruk dat deze confrontaties door burgers worden gebruikt om hun frustraties te “ventileren”. Er kunnen dus volgens de respondenten spanningen ontstaan met mensen met uiteenlopende profielen, waaronder “bevoorrechte” socio-economische profielen die enerzijds moeite hebben om gezondheidsmaatregelen te aanvaarden en anderzijds opmerkingen van ambtenaren – voor wie zij soms weinig respect hebben – moeilijk kunnen aanvaarden. We kunnen ook een “tweedeling” vaststellen: sommige ambtenaren hebben zich in dichtbevolkte en precare buurten toleranter opgesteld dan elders – vrijwillig, uit toegeeflijkheid voor gezinnen die een frisse neus gingen halen, maar soms ook uit angst voor de reacties die een opmerking over het dragen van een mondkap in bepaalde buurten had kunnen veroorzaken. Ten slotte baarde de gezondheids crisis sommige actoren ook zorgen over hun eigen gezondheid, gezien het nauwe contact met de bevolking en de daaruit voortvloeiende vrees voor besmetting.

Er moet ook worden opgemerkt dat voor alle betrokken beroepsgroepen verschillende medewerkers de nadruk leggen op hun eigen rol bij het onderhouden van goede betrekkingen met de bevolking en het belang van “passend” gedrag van hun kant: “respect brengt respect” en met goede communicatie kunnen veel situaties worden ontijd.

Het zelf ingeschatte risico van blootstelling aan geweld is vooral hoog bij politieambtenaren. Voor de andere beroepen wordt het risico meestal als gematigd beschouwd. Uit de cijfers over slachtofferschap blijkt ook dat politieambtenaren het meest te maken krijgen met gewelddaden, maar de prevalenties zijn hoog voor alle beroepen. Verbaal geweld komt het vaakst voor en treft meer dan de helft van alle bevroegde ambtenaren ten minste eenmaal per maand. Bedreigingen en intimidaties komen maandelijks voor bij ten minste twee derde van de politieambtenaren en een derde van de andere ambtenaren. Bovendien zeggen 3 op de 10 politieambtenaren, 1 parkwachter op 5, 1 gemeenschapswachter op 10 en 1 brandweerman op 7 minstens eenmaal per maand het slachtoffer te zijn van fysiek geweld.

Geweld tegen deze beroepen is dus wel degelijk een realiteit die meer aandacht verdient, zowel wat betreft studie en analyse als op het vlak van overheidsbeleid.

Lijst van figuren

Figuur 1	Respondenten van de politie per politiezone	p. 18
Figuur 2	Frequentie van contacten met het publiek, zoals geschat door de respondenten, per beroep	p. 23
Figuur 3	Voornaamste verplaatsingswijze van de respondenten, per beroep	p. 23
Figuur 4	Gevoel van veiligheid en gevoel van respect bij de respondenten, per beroep	p. 24
Figuur 5	Gevoel van respect van de bevolking voor de respondenten, per woonplaats	p. 25
Figuur 6	Onveiligheidsgevoel van de respondenten, volgens gender	p. 25
Figuur 7	Evolutie van het gevoel gerespecteerd te worden door de bevolking tijdens de gezondheids crisis, per beroep	p. 27
Figuur 8	Evolutie van het onveiligheidsgevoel van de respondenten tijdens de gezondheids crisis, per beroep	p. 27
Figuur 9	Zelfgeschat risico op geweld bij de uitvoering van het werk, per beroep	p. 32
Figuur 10	Perceptie van een “hoog” of “zeer hoog” risico op blootstelling aan geweld voor de verschillende beroepen in functie van het beroep van de respondent. Zelfbeoordeling (gearceerd) en inschatting door respondenten in andere beroepsgroepen	p. 33
Figuur 11	Slachtofferspercentage (ten minste eenmaal per week door respondenten gerapporteerde feiten), per beroep	p. 35
Figuur 12	Slachtofferspercentage (ten minste eenmaal per maand door respondenten gerapporteerde feiten), per beroep	p. 36

Lijst van tabellen

Tabel 1	Beoogde dataverzamelingmethoden	p. 11
Tabel 2	Daadwerkelijk gehouden interviews	p. 14
Tabel 3	Aantal respondenten op de vragenlijst over geweld door derden tijdens het werk	p. 15
Tabel 4	Gedetailleerd profiel van de respondenten van de vragenlijst over geweld gepleegd door derden bij de uitoefening van hun beroep	p. 16
Tabel 5	Respondenten (parkwachters van Leefmilieu Brussel, politie, brandweer en gemeenschapswachten) volgens de gemeente waar ze het vaakst zeiden te werken	p. 17
Tabel 6	Gemeenschapswachten. Totaal aantal, aantal respondenten en responspercentage per gemeente	p. 18

Referenties

In de pers

BX1, *Jette : des guets-apens organisés pour attirer les Brandweerlieden, la police affirme que la situation est sous contrôle*, 29 juli 2022 (beschikbaar op: <https://bx1.be/communes/jette/jette-guets-apens-attirer-Brandweerlieden-police-controle/>).

La DH, *Siamu : Un climat xénophobe qui légitime du racisme, selon Unia*, 02 juin 2021 (beschikbaar op: <https://www.dhnet.be/regions/bruxelles/siamu-un-climat-xenophobe-qui-legitime-du-racisme-selon-unia-60b50b739978e20c601e72e1>).

La DH, *À coups de cocktails molotovs et jets de pavés, les pompiers ciblés dans les quartiers chauds : « Comme si on était associé à la police »*, 08 août 2022 (beschikbaar op: <https://www.dhnet.be/actu/belgique/2022/08/08/a-coups-de-cocktails-molotovs-et-jets-de-paves-les-Brandweerlieden-cibles-dans-les-quartiers-chauds-comme-si-on-etait-associes-a-la-police-JJ4QXAZXYBB4BHUGK4N6ZTCFWI/>).

Le Soir, *Un urgentiste sur deux aurait été agressé l'an dernier*, 1 augustus 2022 (beschikbaar op: <https://www.lesoir.be/457411/article/2022-08-01/un-urgentiste-sur-deux-auroit-ete-agresse-lan-dernier>).

RTBF, *Émeutes à Anderlecht après la mort du jeune Adil : onze suspects interpellés*, 27 juni 2020 (beschikbaar op: <https://www.rtb.be/article/emeutes-a-anderlecht-apres-la-mort-du-jeune-adil-onze-suspects-interpelles-10531148>).

RTBF, *Bruxelles : peine confirmée pour le policier qui avait violente un migrant soudanais*, 14 maart 2022 (beschikbaar op: <https://www.rtb.be/article/bruxelles-peine-confirmee-pour-le-policier-qui-avait-violente-un-migrant-soudanais-10954669>).

RTBF, *À Bruxelles, cinq policiers condamnés pour violence et traitement dégradant sur trois jeunes hommes*, 27 mei 2022 (beschikbaar op: <https://www.rtb.be/article/a-bruxelles-cinq-politieagenten-condamnes-pour-violence-et-traitement-degradant-sur-trois-jeunes-hommes-11001291>).

RTBF, *Des vidéos d'agressions de policiers partagées sur les réseaux sociaux à Bruxelles, « on nous attire dans des guets-apens »*, 14 juni 2022 (beschikbaar op: <https://www.rtb.be/article/des-vidéos-dagressions-de-policiers-partagees-sur-les-reseaux-sociaux-a-bruxelles-on-nous-attire-dans-des-guets-apens-11012186>).

RTBF, *Policier tué à Schaerbeek : l'auteur des coups de couteau inculpé d'assassinat dans un contexte terroriste*, 12 november 2022 (beschikbaar op: <https://www.rtb.be/article/policier-tue-a-schaerbeek-lauteur-des-coups-de-couteau-inculpe-dassassinat-et-de-tentative-dassassinat-dans-un-contexte-terroriste-11103208>).

Bibliografie

Aitkenhead E *et al.*, The Police Foundation. The UK's policing thank you, *Policing the pandemic*, januari 2022 (beschikbaar op: https://www.police-foundation.org.uk/2017/wp-content/uploads/2010/10/policing_the_pandemic_final.pdf).

Brussels Observatorium voor Preventie en Veiligheid, *Resultaten van de Gewestelijke Veiligheidsenquête 2020. Veiligheidsgevoel en slachtofferschap ervaren door inwoners, pendelaars en toeristen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (Cahier van het Observatorium nr.4)*, Brussel: Brussel Preventie & Veiligheid, 2022 (beschikbaar op: <https://safe.brussels/nl/publicaties>).

Comité P, *Analyse van de klachten in 2020 over het optreden van de geïntegreerde politie in het kader van het beheer van de coronacrisis. Aanvulling op het verslag "Tussentijdse overwegingen met betrekking tot het optreden van de geïntegreerde politie in het kader van het beheer van de eerste golf van de coronacrisis"* (beschikbaar op: <https://comitep.be/document/onderzoeksrapporten/Analyse%20van%20de%20klachten%20in%202020%20over%20het%20optreden%20van%20de%20ge%C3%AFntegreerde%20politie%20in%20het%20beheer%20van%20de%20eerste%20golf.pdf>).

Comité P, *Jaarverslag 2021* (beschikbaar op: <https://comitep.be/document/jaarverslagen/Comite%20P%20jaarverslag%202021.pdf>).

DBDMH, *Jaarrapport 2019* (beschikbaar op: https://storage.googleapis.com/siamu-web-public/media/nl/transparency/Brandweer%20Brussel_Jaarrapport%202019_web.pdf).

Federale Politie, *Definities van de criminele figuren en fenomenen*, 16 april 2018 (beschikbaar op: https://www.politie.be/statistieken/sites/statspol/files/statistics_files_upload/Criminalit%C3%A9%20-%20Criminaliteit/crimi_notes_nl/01_Verklaringsnota%27s/01_Hoe%20komen%20deze%20cijfers%20tot%20stand/definities_crim_fig_april_2018.pdf).

Federale Politie, *Jaarverslag 2020. De geïntegreerde politie ten aanzien van de gezondheids crisis* (beschikbaar op: https://jaarverslag.federalepolitie.be/assets/pdf/2020/NL/50_Gezondheids crisis.pdf).

Federale Politie, *Statistieken. Morfologieverslagen* (beschikbaar op: <https://www.politie.be/statistieken/nl/morfologie>).

Mucchielli A., *Dictionnaire des méthodes qualitatives en sciences humaines et sociales*, Parijs: Armand Colin, 1996.

Observatory, *Methodologische gids van het Observatorium. Analyse en beeldvorming van fenomenen*, 2de editie, Brussel: safe.brussels, 2023 (beschikbaar op: <https://safe.brussels/nl/publicaties>).

Observatory, *Geweld tegen beroepen van algemeen belang. Analyse van de gegevens 2016-2021 betreffende het geweld dat politieambtenaren, brandweerlieden/ambulanciers, gemeenschapswachten en parkwachters ondervinden bij de uitoefening van hun beroep in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. III. Geweld tegen ambtenaren van de DBDMH, Cahier van het Observatorium nr. 5/2*, Brussel: safe.brussels, 2023 (beschikbaar op: <https://safe.brussels/nl/publicaties>).

Unia, *DBDMH. Samenvatting van getuigenissen*, juni 2021 (beschikbaar op: https://www.unia.be/files/Documenten/Publicaties_docs/SIAMU_2021_NL.pdf).

Verwee I., Dormaels A., Vermeulen C., *Geweld tegen publieke dienstverleners. Geweld tegen ambulanciers, brandweelrui en werknemers op spoeddiensten in kaart gebracht*, Brussel: VIAS Institute, 2022. Rapport nr. 2022-R-01-NL, 2022 (beschikbaar op: <https://www.vias.be/publications/Geweld%20en%20agressie%20tegen%20publieke%20dienstverleners/Geweld%20en%20agressie%20tegen%20publieke%20dienstverleners.pdf>; zie ook: <https://www.vias.be/nl/newsroom/helpt-hulpverleners-werd-voor-bije-jaar-slachtoffer-van-fysiek-geweld/>).

Juridische referenties

Resolutie van het Brussels Hoofdstedelijk Parlement tot de verbetering van de relatie tussen burgers en ordediensten en tussen ordediensten en burgers van 18 december 2020 (beschikbaar op: <http://weblex.irisnet.be/data/crb/doc/2020-21/140776/images.pdf>).

Contact:

safe.brussels

Tel: +32 (0)2 507.99.11

contact@safe.brussels

de Lignestraat 40 - 1000 Brussel

Voor meer informatie over het *Cahier van het Observatorium* nr. 5:

www.safe.brussels

Verantwoordelijke uitgever:

Sophie LAVAUX, Directrice-generaal

de Lignestraat, 40

B-1000 Brussel

contact@safe.brussels

D/2024/14.168/12

© safe.brussels 2024 Alle rechten voorbehouden

Het geheel of gedeeltelijk kopiëren van deze publicatie is enkel toegestaan onder de uitdrukkelijke voorwaarde dat de bron duidelijk wordt vermeld als volgt: *Observatory, Geweld tegen politieambtenaren, brandweerlieden en ambulanciers, gemeenschapswachten en parkwachters in het Brussels Gewest. Veiligheidsgevoel en slachtofferschap. Cahier van het Observatorium* nr. 5, Brussel: safe.brussels, 2024.

Originale versie in het Frans

